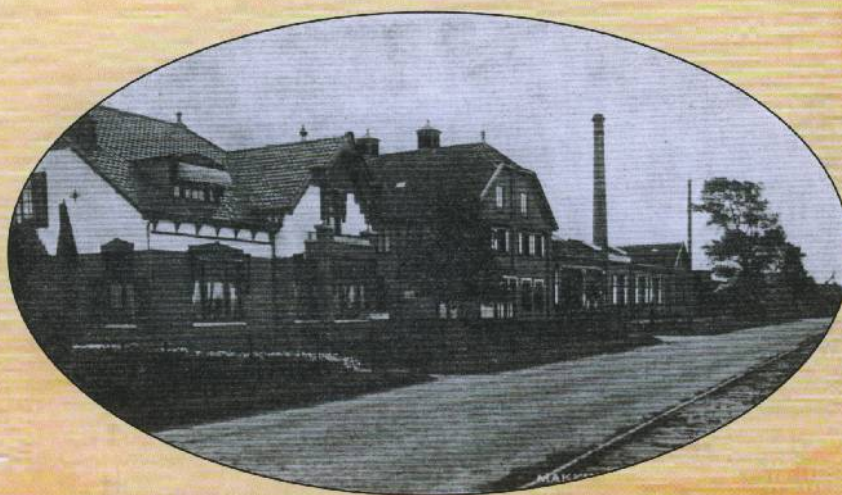

**COÖPERATIEVE
STOOMZUIVELFABRIEK
"de EENDRACHT"**

**Historische Vereniging
MAKKINGE**

anno 03-03-03

Voorwoord.

1896 Coöperatieve Stoomzuivelfabriek "De Eendracht" 1984

Dit boekje wordt uitgebracht door de "Historische Vereniging Makkinga e.o." en sluit aan bij de gehouden tentoonstelling op 11 en 13 november 2006 over het wel & wee van 88 jaar zuivelverwerking in Makkinga.

De geschiedenis spreekt voor zich, opgang - crisisjaren - oorlogsjaren - teloor- gang. Een bloemlezing van wat zich heeft afgespeeld, vindt u in dit geschrift te- rug. Veelal is de authentieke schrijfwijze gehanteerd en is de exacte beschrijving weergegeven. We willen de trend notuleren, wat betreft de spelling - en woord- keuze zichtbaar maken. Omdat hier duidelijk een stukje geschiedenis in wordt weergegeven. Helaas waren de notulenboeken vanaf 1964 tot en met 1984 niet achterhaalbaar.

Dank zijn wij verschuldigd aan Oud - medewerkers van de Eendracht en Tresoar voor het beschikbaar stellen van het archiefmateriaal.

Bronnen: Erf en Wereld
Archief zuivelfabriek "De Eendracht"
Diverse jaarverslagen Notulenboeken
Ledenregistratie

Medewerking werd verleend door:

J. Baron
A. Bijstra
P. Donker
L de Jong
H. Mulder
J. Oosterhof
W. Zwier

Samenstelling en vormgeving: P. Donker
Ontwerp omslag: Michel Retz
Foto: David Luchtmeijer

30-11-2007

Voor plaatsing op internet van deze pdf versie van het in 2006 vervaardigde en uitgegeven boekje over de voormalige stoomzuivelfabriek 'de EENDRACHT' te Makkinga is toestemming verleend door de 'Historische vereniging Makkinge', waarvoor mijn dank.

www.zuivelhistorienederland.nl heeft er ter verfraaiing enkele foto's extra in geplaatst, ook afkomstig van de Historische Vereniging Makkinge.

Dorps silhouet Makkinga, met de laatste rook uit de fabrieksschoorsteen, sluitingsdag 1984.

Uw fabriek de Coöp. Zuivelfabriek
„DE EENDRACHT” te Makkinga

Het begin van de Zuivelfabriek te Makkinga 1894

Is in het boerenmilieu van Hoorn de schoolmeester de bezielende figuur, te Makkinga in de gemeente Ooststellingwerf treedt de predikant alias godsdienstonderwijzer - algemeen "dominee" genoemd-, als zodanig op. De boeren van Makkinga, die sinds jaren hun melk leveren aan de fabriek van Mr. Verwer te Elsloo, zijn gaan twijfelen aan de prijspolitiek van de Heer van Zorgvlied; verscheidene hunner worden hem afvallig. Op hetgeen Mr. Verwer hun voorspiegelt, namelijk dat hij bereid is te Makkinga een fabriek te bouwen, die door de boeren zal worden geëxploiteerd, gaan zij niet in. Wanneer de Heer van Zorgvlied, om het zo eens uit te drukken, het toneel te Makkinga verlaat, is het podium geen ogenblik leeg, want de godsdienstonderwijzer N.G. van Brederode staat er al op, en wanneer hij zijn boeren toespreekt over het idee van de coöperatie, dan oogst hij applaus omdat zijn hoorders reeds met de coöperatie gedachte bekend zijn, en dominee bovendien hun vertrouwen bezit. Er is nog iets anders in het spel, dat Makkinga met vele dorpen gemeen heeft: het bijoommerk om het eigen dorp een kans te geven - de geest-van het later zo dikwijls ten onrechte misprezen "dorpisme" om de eerste te zijn en naburige dorpen de loef af te steken, spoort de boeren aan hun best te doen voor het stichten van een fabriek in eigen dorp.

Spoedig begeeft dominee zich met een viertal op reis naar Aduard in de provincie Groningen, waar zij het handkrachtfabriekje bekijken, dat Jan Bolt, T.Siccama en J.Hamming, na advies van Jouke Swart te Klooster-Anjum te hebben ingewonnen, er in 1888 hebben gesticht. Op 3 april 1894 leidt dominee van Brederode de beslissende vergadering, waar besloten wordt tot oprichting van de vereniging Coöperatieve Zuivelfabriek "De Eendracht" te Makkinga. Als voorzitter en tevens als secretaris treedt dominee van Brederode op, die zich voorts onledig houdt met het uitrekenen van de melkgelden en het behandelen van de correspondentie. Ook bij de afzet van de boter maakt dominee zich verdienstelijk. Hij reist kriskras door het land, komt via kennissen in verbinding met een Brabantse boterkoper en op een goede dag zien de Makkingasters de eerste auto hun dorp binnenrijden: een vreemd, vervaarlijk ronkend en stomend vehikel waarmee de heer H.W. van deer Hagen, boterkoper te St.Oedenrode, zich naar het hoge Noorden heeft verplaatst. De dominee van Makkinga en de boterkoper van St.Oedenrode sluiten een contract, voortaan wordt de boter van Makkinga naar het zuidelijk "wingewest" geëxpedieerd.

Anderhalf jaar later speelt zich in De Eendracht een "paleisrevolutie" af: het regime-Brederode, dat zich met boekhouden niet ophield, dat afvallige boeren hoge boeten oplegde en deze met behulp van advocaten binnenhaalde, werd geliquideerd. Sedertdien trad er een nieuw bestuur op, met Joh.J.Schurer als voorzitter en het schoolhoofd "Meester" Donker als secretaris, welke laatste de boekhouding invoerde. Welk een zuinig beleid het nieuwe bestuur voerde, blijkt o.a. hier uit, dat de voorzitter zijn jaarlijkse vergoeding van tien gulden voor de helsdeuren moest weghalen, met 10 tegen 9 stemmen en negen onthoudingen, werd hem de jaarlijkse penning toegewezen. Spoedig kwam men voor grotere onkosten te staan. "Meester" Donker maakte er in de notulen melding van, dat "een der centrifuges leed aan een ernstig verval van krachten, en sedert is de toestand zodanig verergerd, dat het werken hem(sic) totaal onmogelijk is geworden", welke mededeling in de stijl van vermenselijking der machine de ledenvergadering - naar wij aannemen -, met ernstige zorg zal hebben vervuld. Het bleef sukelen met de oude handkrachtfabriek - tot 1908, in welk jaar De Eendracht tot stoomzuivelfabriek zou worden verbouwd.

Uit notulen bestuur - Commissarissen - ledenvergaderingen en jaarverslagen v.a. 1896

1896 Bestelling raapkoeken. Op voorstel van het bestuur zal door wie zich aanmelden ene proef genomen worden met 13 stuks: Joh.J. Schurer L.D. Gorter J. Oosterhof H. Prakken J.D. de Boer R. Gorter P. Brouwer M. Schurer H. de Boer J. Baron en W. Schurer. De koeken zullen besteld worden voor rekening van de Eendracht. De secr. wordt opgedragen aan den leverancier 300 stuks te bestellen en te vernemen naar de naasten prijs m.a.w. of bij een flinke bestelling de prijs niet wat lager kan dan f. 6,50 per 100 stuks. Zoals die thans door de heren de Boer en Zn. van Joure genoteerd was.

15 jun 1898 Rapport inzake verbetering der fabriek. De voorzitter zegt dat het hem en andere bestuursleden is voorgekomen tot wijziging in den zin als de inrichting van Haulerwijk en Elsloo niet afdoende zijn, maar dat besloten is te onderzoeken of het niet doenlijk zou zijn de beweegkracht te doen leveren door stoom. Thans houden de werkzaamheden veel te lang aan. Dit zou door de eerstbedoelde wijziging niet anders worden. Daarom heeft het bestuur inlichtingen in gewonnen omtrent de kosten van stoominrichting bij van de Ploeg te Grouw en bij de fabriek te Oosterhesselen. Nadat van de ingekomen berichten met opgave en kosten voorlezing is gedaan, zegt de voorzitter dat ieder thans bij zich zelf de zaak verder overleggen kan. Nodig zal het echter zijn, dat bij aldien besloten wordt van het aanschaffing van stoomwerktuigen de leden zich schriftelijk verbinden tot aflossing van het bedrag, dat voor leening gevonden zal moeten worden.

Punt 5. Verzoek van A. Middel om vergoeding van tol. De voorzitter vraagt A. Middel om zijn verzoek toe te lichten. Deze zegt dat hij zoo als bekend is vroeger de melk van de veehouders van Twijtel met een hondenkar vervoerde, doch dat dit niet langer kon als hij alle melk in eene reis zou medenemen en dat hij daarom zich een kedde had aangeschaft. Hier moest hij meer tolgeld betalen en nu zou hij gaarne uit de kas vergoeding in de meerdere kosten ontvangen. Besluit: Op voorstel van het bestuur wordt hierop aan A. Middel met groote meerderheid tot 1 mei 1900 toegewezen een bedrag van 5 cts. per dag dat hij melk naar de fabriek vervoerd.

20 jan 1900 Alg. verg. Opmerking: Alvorens tot stemming wordt overgegaan, neemt H. Aalderson het woord en raadt den leden aan om J. Oosterhof niet te herkieszen, als zijnde hij een van de bewerkers van het feit, dat de vertimmering geschiedt door een niet/ingezetene van Makkinga. De voorzitter ontnemt hem onder de opmerking, dat dit niet aan de orde is. .

14 mrt 1900 Algemene vergadering. 's nam.5 uur bij W.J. Schurer
Punt 3. Aanschaffing van een derde centrifuge. De voorzitter zegt dat de tijd van meerdere melk nadert en dat het bestuur de aanschaffing gewenscht acht in het belang der zaak. Daarenboven, merkt hij op, worden kosten misschien niet zoo hoog, omdat er vaak een gebruikte machine te koop aangeboden wordt. H. Prakken vraagt of dat halfsleten of oude machines zijn en geeft daarom in overweging daar naar eerst te informeren. A. Bos zegt, dat een 3e centrifuge ook waarschijnlijk een werkman meer nodig maakt, waarom hij nogal tegen de aanschaffing opziet.

De voorzitter antwoordt hem, dat er geen werkman meer nodig zal zijn, omdat nu reeds des zomers gedurende een deel van den dag iemand genomen moet worden en dat met denzelfden persoon de derde machine zal worden bediend worden. Indien het voorstel wordt aangenomen niet meer mag kosten dan f. 1500,00. Hierna is het woord aan J.D. de Boer, die zegt, dat het aannemen van het voorstel gelijk zou staan met het aangaan van eener geldlening van ± f. 25.000 tegen vier procent gerekend. Deze som zal blijken eerder te laag dan te hoog geraamd

te zijn, want dan moesten de kosten niet hoger dan f. 1000,00 komen. Hij kan niet gelooven dat de meerderheid er toe zal besluiten, omdat voor eenige maanden en z.i. terecht er tegen op gezien werd. f. 6 a 7000,00 te leenen om de fabriek van stoomwerktuigen te voorzien. Daarenboven is indertijd van het aangaan der coöperatie besloten om voordeel te behalen en om de melk zelf te leveren. Dat er hierdoor voordeel wordt behaald, blijkt uit het feit dat verleden week hier 7 ct. meer dan Elsloo en 3 ct. meer dan te Oosterwolde per pond boter is uitbetaald.

Bij aannemening van het voorstel zou dat niet langer geschieden kunnen. Vroeger moesten de leden zelf karnen, dit gaf veel meer drukte, dan het leveren der melk aan de fabriek, ook daarom behoeft dus geen verandering te komen. Voor Twijtel en Nijberkoop zal het ook niet goedkoper worden dan thans. Ten overvloede is ieder goed coöperator verplicht toe er mee te werken, dat met de minste uitgaven de grootst mogelijke voordeelen worden behaald. Daarom geeft 3.D. de Boer zijne mening in ernstige overweging, hij eindigt met de woorden:

Men stemt licht voor of tegen In Kamer en in Raad En is niet gauw verlegen Als 't op een stemmen gaat Maar als men het gevaar loopt, dat men wat geld verloor
Door voor een zaak te stemmen
Wie stemt er dan nog voor?

26 jan 1905 Verg. Commisfarisfen. Door de voorzitter wordt opgemerkt en hiermede stemmen commisfarisfen volkomen mee in, dat de rekening van P.L. Mulder aan duidelijkheid alles te wenschen overlaat. Het is niemand mogelijk eruit wijs te worden. Alleen het totaalbedrag is behoorlijk leesbaar. Daarom wordt besloten om voor dit maal de rekening nog goed te keuren, doch mocht zich op een ander jaar weer hetzelfde feit voordoen, dan zullen Commisfarisfen adviseren tot niet goedkeuring der rekening.

23 jul 1906 Door de heer de Boer wordt opgemerkt, dat de melkbussen tegenwoordig veel hebben te lijden, meer dan vroeger het geval was. De overige leden der verg. zijn echter van oordeel, dat de constructie der bussen lang zoo degelijk niet is als voor enige jaren en menen dus, dat de minder goede behandeling door de melkrijders meer schijn dan werkelijkheid is. Bovendien meent de Boer, dat de heeren v.d. Hagen, niet genoeg voor de boter betalen. Hij zegt dat de heeren ook margarine fabrieken hebben dat zij onze boter, als zijnde van beste kwaliteit, daarin verwerken. Hij meent dus dat er meer voor de boter betaald moet worden dan middelprijs Meppel.

3 jun 1907 Thans nu er meer melk is (vandaag juist 5253 l) meent het bestuur, dat wanneer men zich eenparig aansluit, dat met vrucht stoom aangewend kan worden. Vooraf heeft het bestuur met Commisfarisfen eene vergadering belegd. De laatsten meenden dat de zaak renderen kon, wanneer Elsloo zich ook aansloot. Daarop is een vergadering belegd met het bestuur der fabriek te Elsloo. Dit zal wellicht voor dit plan te vinden zijn, doch dan moest de fabriek in Tronde staan. Doch dan komen de kosten zooveel te hooger. Volgens den heer Meek van Donkerbroek kan met vrucht tot stoom worden overgegaan, indien 4500 l. melk per dag wordt verwerkt.

21 jul 1907 Vervolgens wordt de boekhouding sedert 16 april j.l. nagezien, vergeleken met de bescheiden en in orde bevonden, met uitzondering van post no 230 dato 21 mei, welke 1 ct te laag in het kasboek is genoteerd. Bij vergelijking blijkt de kas hiermede te sluiten, want er is 1 ct te veel.

13 mei 1908 Punt 3. Salarisregeling van het Personeel. Het bestuur stelt voor den machinist/centrifugist f. 7,00 per week toe te kennen. Aangenomen met algemene stemmen op een na. Omtrent den melkontvanger wordt voorgesteld f. 9,00 per week. Voor 5 tegen 27. De overige blanco. Alzoo verworpen. Hierna stelt P. Koopstra voor de belooning te bepalen op f. 6,00 per week. Dit voorstel wordt aangenomen. Met 17 tegen 14 stemmen. Overige blanco. Deze uitslag geeft aan A.H. de Jong de gelegenheid om op te merken, dat het bestuur dat daarvoor geen persoon kan krijgen, toch zeker bevoegd is de belooning te verhogen. De vergadering is het daarmee eens.

1 jul 1908 's Avonds 7 uur bij de wed. Hellinga. Aanwezig 21 leden, uitbr. 25 stemmen. Na opening der vergadering worden de notulen gelezen en goedgekeurd. Vervolgens doet de voorz. eenige mededeelingen en wel:

A. De akte van wijziging der statuten is geteekend; de koninklijke goedkeuring volgt spoedig.

B. De vertimmering der fabriek is uitbesteed en gegund aan W. de Vries te Oosterwolde voor f. 2624,00 zijnde de laagste inschrijving.

C. De werktuigen van stoomkracht zijn besteld bij de fa. Langfers te Groningen, als zijnde dit een goed adres, waar, mede naar het voordeel van Hartmans, die behulpzaam is geweest in de keuze dier werktuigen, deze het goedkoopst zijn te verkrijgen kosten ruim f. 6.000.=

D. De benodigde gelden zullen geleend worden van Mr. R.A. Fockema te Leeuwarden tegen 4½ % jaarlijksche aflossing van f. 500,00 en hypothecair verband. Verder onder voorwaarden, dat de Coöperatie zich aansluit bij den Bond van Friesche Zuivelfabrieken.

E. De oproeping van het benodigde personeel is geschiedt in het Weekblad voor Zuivelbereiding en in Hepkema.

F. De wijziging van art. 6 der statuten is niet opgenomen in de akte van wijziging als zijnde dit, volgens notaris Bakker, niet geoorloofd. Eerst als de oorspronkelijke vijftienvintig jaar verlopen zijn, kan tot verlenging over worden gegaan.

Vervolgens wordt in behandeling genomen de instructie van den te benoemen directeur-botermaker en deze na bespreking, met algemeene stemmen aldus vastgesteld.

22 jul 1908 Aanwezig 57 leden uitgebracht 63 stemmen.

Na opening der vergadering worden de notulen gelezen en goedgekeurd. Hierna komt aan de orde de benoeming van een directeur-botermaker, waarvoor de alfabetische voordracht luidt:

1. G.J. Dokter assistent dir. te Steenderen
2. R..J. Dijkstra assistent dir. te Oosterend.
3. B. Kooistra directeur te Odoorn,

Alvorens tot stemming wordt overgegaan, deelt de voorz. mede, dat deze personen door twee of meer hunner zijn bezocht, en dat zij omtrent Dokter zeer goede inlichting van zijn directeur hebben gekregen. Dokter staat bij hem uitmuntend aangeschreven, terwijl hij bovendien diploma's heeft voor Franche, Duitsche en Engelsche Handel-correspondentie, voor boekhouden en praktisch melkonderzoek. Omtrent Kooistra zijn ook goede inlichtingen verkregen, terwijl et er in de kleine fabriek te Odoorn uitstekend uitziet. Hij is vertrouwd met Engelsch en Duitsch. Bezit een drietal diploma's. Omdat Dijkstra zijn mede goede informatie is ingekomen, zowel van zijn directeur als van anderzijde. Hij is vertrouwd met Duitsch, niet zoo goed met Engelsch bezit ook een drietal diploma's. Van alle getuigschriften en diploma's dezer heren wordt voorlezing gedaan, waarna het bestuur mededeeld dat zij thans aan de vergadering naar rijpe overweging het volgende drietal aanbiedt:

Dokter te Steenderen,
Kooistra te Odoorn,
Dijkstra te Oosterend.

Nadat aan een paar leden de gevraagde inlichtingen zijn verstrekt en Hartmans van Donkerbroek nog eenige woorden heeft gesproken tot aanbeveling van Dokter, wordt tot stemming overgegaan. De uitslag is, dat Dokter 20, Kooistra 4, en Dijkstra 39 st. verkrijgen, zodat gekozen is tot directeur de heer R.J. Dijkstra te Oosterend.

1910 Voor de functie van melkmeter waren er 8 sollicitanten waarvan benoemd wordt, Pieter Hes te Makkinga met algemene stemmen, de eerste 14 dagen zonder salaris en dan op f 3,75 per week.

1910 Door het bestuur wordt het goed gevonden Dat de melkrijder van de Veneburen een fluit krijgt, voornamelijk met het oog op, Abel Bergsma die buitenaf woont, dan kan die het horen.

1912 De dir. zegt hij weet uit goede bron dat de melkrijder van Tronde met de melk draaft wat tegen de voorwaarden in strijd is. Zou de melk er nog niet zoo veel om lijden de wagen dan ook wel: de andere melkrijders weten het ook wel die zouden het dan ook kunnen doen. De dir. heeft het hem althans verboden en zal het hem nog eens ten strengste verbieden.

sep 1912 Hooge watergehalte in de boter. Willen dan toepassen, dat ook de afgewerkte boter steeds aan de proef onderhevig gesteld kan worden. Het is dus maar oppassen en verkoop maar niet te veel water in de boter.

1913 Bij de dezen nazomer gehouden businspecties bleek, dat het met de zindelijkheid van een groot deel der melkbussen treurig was gesteld. Bij de eerste inspectie bleek meer dan 40 % der bussen niet schoon te zijn. Van enkele leden werd de melk, wegens onzindelijkheid der bussen, verscheidende malen terug gezonden. Het ware in dergelijke gevallen gewenscht, dat, behalve het terugzenden der melk, eene geldboete opgelegd kon worden.

1914 De Botermaker, machinist-centrifugist en melkontvanger ontvangen bij voldoende punten op de wekelijkse boterkeuring, gehouden vanwege de B.v.C.Z in Fr., ieder f 0,50, de ondermelkmeter f0,25

8 sep 1914 Punt 3. Waar deze vergadering is saamgeroepen door enkele stemmen uit de leden. Waar bijna geheel Europa zoo plotseling voor eenige dagen in een verschrikkelijk, oorlog is gewikkeld en ons eigen leger is gemobiliseerd. Gelukkig nog buiten oorlog. En waar door deze droeve en ernstige omstandigheden bijna alle handel en zaken geheel stil liggen. Zoo ook de Zuivelprodukten, overal en hier. Waar er een Zending naar Duitsland nog niets is gehoord en een jaar- geen afzet voor gekregen, zullen die thans gedeponerd worden in een koelhuis.

1915 In de ledenvergadering van januari kwam aan de orde een voorstel van bestuur en Commisfarisfen om over te gaan tot het bouwen van een nieuwe zuivelfabriek met directeurswoning. Met 99 stemmen voor en 36 tegen, werd beslotende fabriek en woning te bouwen.

6 mrt 1915 Voorstel en bespreking kaasmakerij. De directeur doet verslag van de bezoeken der commissies met de dir. o.a. Aan de fabrieken der Dr. Comp. , Rottevalle, Hemrik en Wijnjeterp. En gegevens verzameld van grootere fabrieken. Vergelijkende de laatsten tegenover elkaar, na kaasmakerij. De dir. zegt Et is zo moeilijk om volledig verslag te krijgen , maar van een enkele fabriek, omtrent oonze groote. De korte inhoud is dat voor de

kaas zoowat een cent of krap aan meer verkregen werd. Gemiddeld, als hier. Waar aan dien fabrieken de verhouding met de wintermelk vrij wat beter was als hier. Maar zegt erbij, wanneer hier Kaasmaken wordt, zal het hier ook wel beter worden. Na deze bespreking en voorlichting wordt er overgaan tot stemming, voor of tegen kaasmaken. Waar er een lid vertrekt is de uitslag dat er 99 voor kaasmaken zijn, 37 er tegen, en zes blanco. Alzoo kaasmaken aangenomen.

Punt 4. Crediet Aanvragen. De voorz. vraagt een som van f. 35.000 a. 36000 gulden als toezegging van de leden. Er wordt geopperd dat het zeker nu vrijwat hoger loopt. Gezamenlijk en ook de vorige begroting, wat toen alleen fabriek en woning betrof. De voorz. zecht: Het wil gaarne wat tegenvallen. Hij hoopt tevens ook dat het wat meevalt. Men wil ook niet gaarne voor de tweede keer aanvragen. Daarom nu ook een flinke som aan te vragen. De dir. geeft nog eenige nadere inlichtingen naar ook de hoogere begroting van oonzen Architect den heer Meek.

jun 1915 Vergadering van bestuur en Commissarissen over de aanbesteding der nieuwe boter-en kaasfabriek en directeurswoning. Door de dir. wordt hierna de uitslag dezer inschrijvingsbiljetten medegedeeld. Er waren 12 inschrijvingen n.l:

J.L.Mulder Noordwolde	f 45.800,=	Gebr.Geveke	Kortezwaag	f 36.250,=
P.L. Mulder Makkinga	f 45.412,=	H.vd. Bosch	Oosterwolde	f 35.945,=
K. de Groot Zn Heerenveen	f 43.300,=	P. Huitzing	Obergum	f 35.695,=
S. de Vries Bovenknijpe	f 40.600,=	T. Bijmolt	Westerenden	f 36.420,=
H.T. de Jong Groningen	f 39.900,=	H. Rekker	Marum	f 37.975,=
J.L. Eppinga Zn Lippenhuizen	f 38.875,=	Fa Schoppen	Tijnje	f 38.270,=

De begroting van heren architecten was ongeveer Fl. 36.400,= er is derhalve mooi op het werk ingeschreven. Het werd gegund aan P. Huitzing Obergum Gr. Voor f 35.695,= De bouw der nieuwe fabriek, waarmee in Juni een aanvang werd gemaakt, was in het laatst van november zoover gevorderd, dat met het plaatsen der werktuigen uit de oude fabriek een aanvang kon worden gemaakt, nieuw drijfwerk, benevens een compleet leidingnet reeds intijds aangebracht, ging er toch nog ongeveer 3 weken met het overbrengen en opnieuw monteren der andere werktuigen heen. De 13^e december was de installatie in zooverre gereed, dat de nieuwe fabriek in werking kon worden gesteld. 3 weken lang is de melk in Oldeberkoop verwerkt tijdens de installatie van de nieuwe fabriek.

30 jun 1915. De dir. deelt mede dat een Bonds Ambtenaar nu 4 maal per jaar de boeken naziet. Toch vindt hij het wel goed dat de Commissarissen het ook doen.

nov 1915 Nog wordt met algemene stemmen besloten de dir 7,00 gulden schadevergoeding te geven voor gemis van tuin, veroorzaakt door het bouwen der nieuwe fabriek.

28 dec 1916. Aanwezig de leden behalve W. Boek en L. De Boer de laatste met kennisgeving wegens enige ongesteldheid.

1917 Er werd dit jaar 202.247 kg. minder melk aangevoerd, oorzaak hiervan was een gebrek aan hooi en gemis van krachtvoer.

1918 Dit jaar 636.000 kg. minder melk aangevoerd, onvoldoende gras en dientengevolge ook te weinig hooi en het gemis van krachtvoer was oorzaak van de geringe melkaanvoer.

6 apr 1918 Verkiezingen van bestuurslid. Aftredend J. Lipstra. Bij eerste stemming was geen meerderheid verkregen, er volgt een tweede vrije stemming. Geeft geen meerderheid. Na Herstemming tussen W.J Schurer 59, en J. Baron 29. Van onwaarde 3. Op de vraag van de voorzitter de benoeming aanneemt, vraagt deze of het vanwege zwangerschap wel bestaan mag. De voorz. antwoordt, dat het naar zijn meening in dit geval wel mag. Ook de heer Dokter Ambtenaar van de Bond, welk ook ter vergadering is, zegt, dat het volgens zijn oordeel in dezen wel bestaanbaar is. Hij zal de zaak onderzoeken. Wanneer het bestaan mag neemt Schurer de benoeming aan.

Bespreking Pensioneering van het personeel der Fabriek. De voorz. zegt dat dit voorstel al eenige malen in een bestuursvergadering is behandeld. Er zijn in de laatste tijd door het Bestuur al eenige aanvragen welke door het personeel gedaan waren toegestaan. Waarom men meende, met het oog op de kosten, vooral in deze tijd, zoo maar te laten blijven. Daar de Bond van arbeiders echter op een spoedige beslissing aandrang werd besloten, het in de ledenvergadering te brengen, doch kunnen de leden er over te besluiten. Na eenige bespreking vraagt R. Panders wat de kosten zijn. Waarop de voorz. antwoordt dat dit nog niet juist kan worden opgegeven. Hierna stelt Panders voor het voorstel in een volgende vergadering te behandelen. Op 18 april 'smiddags om 3/2 uur wordt besloten: Met 32 stemmen voor en 21 tegen de premie geheel door de fabriek te laten betalen.

1918 In Mei werd met de werkzaamheden van de melkcontrole - vereniging, verbonden aan de fabriek, begonnen.

1919 Dit jaar is er begonnen met uitbetaling van melk geheel naar vetgehalte.

jan 1920 Door de heer Kestra van de bond van zuivelfabrieken werd een lezing gehouden over de opbrengsten van vette en minder vette melk het bleek hier dat uitbetaling naar vetgehalte ook voor kaas billijkste en eerlijkste weg is het bestuur kan zich er dan ook wel bij neerleggen om die methode hier in te voeren.

1920 Volgens de in het laatst van 1920 in werking getreden "arbeidswet" geldt ook voor zuivelfabrieken de 45-urige werkweek; voor het tijdvak 1 april 1921 tot 1 oktober 1921, werd bij overgangsbesluit nog een werkweek van 55 uur per week toegestaan. In verband hiermee genoot het personeel dit jaar iedere week een vrije dag.

jun 1920 Hier een vergelijk van de lonen van een machinist en botermaker Resp. in 1914 Fl. 8,= en Fl. 8,25 per week en in 1920 was dit resp. Fl. 21,50 en Fl. 21,50 per week.

9 nov 1920 De Directeur deelt mede, dat naar aanleiding van de arbeidsvoorwaarden van het personeel dit hier aan de fabriek goed is geregeld, dat het merendeel van het personeel hiermede tevreden is. Ook wat betreft de 8 uredag, hiervoor meent de directeur een oplossing te hebben gevonden, zonder meer personeel aan te stellen.

jun 1921 Hierna zegt de voorzitter dat er na zijn inziens wel betere verlichting in de fabriek mag worden aangebracht en de dir. zegt ook dat het met deze verlichting een behelp is. Er wordt dan aan de dir. verzocht om eens prijsopgaaf te vragen wat de aanschaffing van electrisch licht ongeveer zal moeten kosten.

aug 1921 De dir. heeft offertes ontvangen over de onkosten voor aanschaffing van electrisch licht in de fabriek. De raming is Fl. 4000,= er wordt echter overwogen om de batterij zo groot te nemen dat hij ook het dorp de stroom kan geven.

mei 1922 Nog een schrijven van den dir. van de zuivelfabriek te Wiewerd over de verkoop van hunne carbidinstallatie welke voor een billijke prijs werd aangeboden. Daar de prijs zeer gering is werd besloten voor aankoop van dit licht.

24 mrt 1923 Punt 6. Voorstel Bestuur en Commissarissen om de thans bestaande melkcontrole geheel van fabriekswege te doen plaatshebben en den deelnemers f. 1 per koe te berekenen. Hierover ontspon zich onder de leden onder elkaar nogal een levendige discussie. Zoo wel voor als tegenstanders weerden zich dapper. Het voorstel komt tenslotte in herstemming en wordt aangenomen met 73 voor en 19 tegen.

Punt 7 Rondvraag P.L. Mulder zegt dat hij op het kantoor der fabriek is geweest om de balans en exploitatierekening in te zien, maar dat hij hier niet veel wijzer is door geworden, daar er alleen de eindcijfers ter inzage liggen. Hij zou alle boeken van de inkomsten en uitgaven ter inzage willen leggen. De dir. zegt hem dat hij hier weinig aan heeft en buitendien zou het haast onmogelijk zijn de inkomsten en uitgaven over een vol boekjaar zoo maar even na te gaan. Dit is het werk van commissarissen. Welke 4 maal per jaar de inkomsten en uitgaven nauwkeurig controleren.

Dirk de Boer vraagt aan de Dir. of het niet mogelijk is het boter en kaas geld elke veertien dagen uit te betalen. Waarom zoo zegt hij moet er een pot worden gehouden. De dir zegt hem hier omtrent, dat dit niet mogelijk is daar er bij de uitbetaling bijna altijd nog een Kwantum kaas is welke nog verkocht moet worden en men niet weet welke prijzen er voor gemaakt zullen worden. Er komen ook tijden dat de produkten opgezet worden. Zodat men bij de uitbetaling niet precies de waarde kan vaststellen, daardoor is het gewenscht bij de uitbetalingen voorzichtig te zijn wil men niet de kans lopen om op het einde van het boekjaar met een na-deelig saldo bij de leden te komen. Zoo als er enkele codperaties zijn. Het is beter dat de leden nog een klein bedrag te vorderen hebben als dat ze zouden moeten bijbetalen. Daar niemand meer het woord verlangd, sluit de voorzitter deze vergadering.

nov 1923 De dir. vraagt nog aan het bestuur om enige kunstmest te mogen aanschaffen voor het grasgazon voor en om de directeurswoning het blijkt in slechte conditie te geraken hier wordt goed gunstig over besloten.

jan 1924 Een verzoek van de wegcommissie Veneburen, om een bijdrage, in de eventuele te verhardende weg aldaar. Het bestuur is niet ongenegen voor zulke wegen die in het belang van de vereniging betrokken zijn een bijdrage te verlenen. Deze bijdragen moeten echter niet hoger zijn als dat de mindere transportkosten der daar aangevoerde melk zullen kunnen opbrengen. Ze houd hierbij in het oog de financiële belangen der vereniging daar er van deze wegcommissie geen voldoende gegevens zijn en de kosten gegeven à FL 8,= per strekkende meter het bestuur niet juist voorkomt en men niet weet wat de aangrenzende eigenaren hiervoor hebben; getekend. Zo zal hier nader op worden teruggekomen.

4 apr 1925 ten huize van F. Dokter, aanwezig 48 leden uitbrengende 101 stemmen voorzitter J. Piekeboer.

Punt 5. Intree nieuwe leden. Het bestuur stelt voor geen intree van nieuwe leden te heffen, alzo besloten.

Punt 6. Het bestuur vraagt machtiging tot het bouwen van een dubbele werkmanswoning op een terrein van S. Siebesma, nabij de fabriek. J.K. Prakken vraagt of hiervoor een begroting is wat zoo ongeveer de kosten hier voor zullen bedragen. J.K. Post merkt op dat de ver. zelf bouwterrein bij de Balkweg heeft. D. de Boer zou ook liever op eigen terrein bouwen en dat het werk gaan uitbesteden. Dit zou goedkoper uit komen. Wat betreft de vraag van J.K. Prakken wordt door de voorzitter meegedeeld dat hiervoor een begroting van Siebesma is ingeleverd. De kosten van de bouw met inbegrip van bouwterrein zullen zoo ongeveer 4900 a 5000 gulden bedragen. Wat betreft de opmerkingen van J.K. Post en D. de Boer. Maar waar het echter wenselijk is dat een paar van het personeel speciaal een der kaasmakers niet te ver van de fabriek af wonen. Komt het bestuur beter voor op het terrein van Siebesma te bouwen. Hierop wordt door de voorzitter gevraagd of er iemand over dit voorstel stemming verlangd. Door P.L. Mulder wordt stemming verlangd. Dit wordt echter door geen enkel lid ondersteund. Zoo dat dit voorstel Z.H.S. wordt aangenomen

Punt 7. Voorstel van Bestuur en commissarissen om bij een eventuele verharding der zandwegen 't Oost en Veneburen een nader door hun vast te stellen bedrag doch tot een maximum van 3000 gulden hiervoor beschikbaar te stellen. Mocht even wel het groote wegenplan niet tot uitvoer komen om alsdan een nader door bestuur commissarissen vast te stellen bedrag voor een eventuele verharding der zandweg te Veneburen te geven. Door Johs. Schurer wordt gevraagd of het Bestuur ook een berekening heeft omtrent het mindere transport der melk te Veneburen De Dir. zegt dat door hem van enkele jaren terug en van de ritten welke het beste met de rit Veneburen te vergelijken zijn is nagegaan en welke voorzichtig zijn gesteld. Blijkt dat wanneer de zandweg te Veneburen werd verhard er minder transport der aangevoerde melk aldaar een minder transportkosten zou bedragen van ongeveer 05 gulden per week. Zoo dat uit deze berekening blijkt dat het hier voor toe gezegde bedrag in ongeveer 16 a 17 jaar weer zou kunnen worden afgelost. Door de voorzitter wordt gevraagd of iemand over dit voorstel stemming verlangd. Daar zich hier niemand voor opgeeft, wordt dit voorstel Z.H.S. aangenomen.

12 okt 1926 Er wordt door de dir. uitvoerig toegelicht hetgeen in de laatste bestuursvergadering is besproken en besloten. Naar aanleiding van de verharding weg Nijeberkoop ontstond nogal enige discussie, doch de verg. ging met het bestuursbesluit accoord dat het belang

van onze fabriek voldoende betaald was met het toegezegde bedrag van f. 1.000,=, om later, mocht er van meer koeien de melk geleverd worden, dan dit punt nog eens in bespreking te nemen.

1927 Als gevolg van de grootere melkaanvoer werd de afd. kaasmakerij te klein; het bestuur kwam daarom met het voorstel in de ledenvergadering deze afdeling te verbouwen, welk voorstel in de vergadering van dec. 1926 met algemene stemmen werd aangenomen. In Febr. Van dit jaar werd tot aanbesteding overgegaan. Aannemers werden Dijkstra en v.d. Vliet te Gorredijk voor f 19.740,=. Begin juni kwam de verbouwing gereed.

1928 In de fabriek wordt een elektrische installatie aangebracht, welke aan het einde van het jaar nog niet geheel gereed was. Een en ander wordt uitgevoerd door de heer J. Beenen van Gorredijk.

1929 Het aanbrengen der elektrische installatie, zoowel voor licht als kracht, waarmede in het vorig boekjaar werd aangevangen, kwam dit jaar gereed. Een en ander is thans zoodanig ingericht, dat het geheele drijfwerk electrisch gedreven kan worden. Ten behoeve der meerdere bedrijfszekerheid hebben we de oude stoommachine behouden. Bij een eventuele storing in het Prov. Electr. Bedrijf kan bedoelde machine alsdan worden gebruikt.

6 feb 1932 Buitengewone ledenvergadering, na het welkom van de voorzitter wordt er door hem breedvoerige uitleg gedaan aangaande het verzoek van Jac. Cats en anderen om uitbetaling van het ledenkapitaal en verlaging van salaris en lonen. Wat betreft uitbetaling ledenkapitaal zal er eerst een statuten wijziging moet komen, wat tamelijk veel gaat kosten. Het bestuur zou het jammer vinden als het zou worden opgevraagd, daar het voorde meeste leden maar een klein bedrag is, Totale ledenkapitaal is ongeveer f. 10.000,= groot. Cats wordt medegedeeld nu verder met zijn collega's hierover te kunnen praten. Toch zijn Cats en anderen doorgegaan en hebben een lijst met 90 handtekeningen ingediend bij het bestuur, om een buitengewone vergadering hierover uit te schrijven. Door de voorzitter wordt nogmaals een breedvoerige uitleg en een vergelijk met andere fabrieken in de omtrek gegeven, waarna het woord aan de heer Cats, deze zegt dat het verzoek om uitbetaling van het ledenkapitaal is geboren uit tijdsomstandigheden en verder wilde hij hierover niet meer zeggen. Nadat nog door enkele andere leden een enkel woord over uitbetaling ledenkapitaal is gezegd, wordt overgegaan tot stemming. Waarvan de uitslag was dat er 136 stemmen voor, 40 tegen en 60 blanco stemmen werden uitgebracht.

Verlaging salaris en lonen. De voorzitter geeft enige toelichting der arbeidsvoorwaarden en hoe getracht wordt de lonen te regelen. Voorzitter zegt dat ook bestuur en leden met de gedachte rond lopen om een billijke verlaging toe te kennen. Cats krijgt nu het woord, en zegt dat het hem gebleken is dat de zaak uitstekend wordt behartigd, maar niettemin de toestand zoo is, dat hij verlaging voorstelt van het salaris van de directeur van f.2150,= naar f, 1750, en het overige personeel met 10% te verlagen. Aan het eind van de vergadering wordt besloten om dit voorstel door Bestuur en Commissarissen uit te laten werken en in de volgende vergadering voor te leggen.

19 mrt 1932 Besproken wordt een circulaire van de commissie van arbeidsvoorwaarden om verlaging der loonen variërend van f. 1,= tot f 2,50. te beschouwen als crisisverlaging, indien mogelijk daarmee te wachten tot nader advies. Van de dir. vernamen wij dat een dergelijke verlaging hier aan de fabriek in wording is, door't bestuur ingevoerd. De Commissarissen verenigden zich daar ten volle mede.

24 mrt 1932 Voorstel Bestuur en Commissarissen om het salaris van den Directeur met f. 150 te verlagen. Aangaande dit voorstel meent de Voorz. eenige toelichting te moeten geven en zegt dat het advies van de Commissie van Arbeidsvoorwaarden geen verlaging van salaris voor staat.

Uit het jaarverslag van 1933

1894 - 1908: Tijdvak der Handkrachtfabriek

1908 - 1933: 25-jarig tijdvak der Stoomzuivelfabriek

Zoals reeds onder "ledenbijeenkomst" vermeld, werd den 24sten october van dit boekjaar het 25-jarig bestaan van de Coöp. Zuivelfabriek alhier herdacht. Gaven we bij die gelegenheid 'n tamelijk uitvoerige uiteenzetting van de totstandkoming en groei der Vereniging vanaf de oprichting der handkrachtfabriek in 1894, we laten hier thans in korte trekken iets van het toen gememoreerde volgen. Den Men april 1894 werd in cafe Schurer alhier een bijeenkomst van belangstellenden in de oprichting eener boterfabriek naar handkrachtsysteem gehouden.

Een Commissie van 5 personen werd benoemd, aan welke werd opgedragen een onderzoek in te stellen en eventueele plannen voor de bouw en inrichting eener dergelijke fabriek voor te bereiden. In bedoelde commissie hadden zitting de heeren: N.G. van Brederode, J.J. Poppinga, Lamm. Bos, Joh. J. Schurer en H. Jannes Prakken. Deze commissie werkte met grote voortvarendheid, reeds den 9den april werd weder een vergadering opgeroepen, in welke bijeenkomst werd besloten tot oprichting eener handkrachtfabriek over te gaan; 46 veehouders, melkende $\pm$ 200 koeien, traden als deelhebbers toe. De kosten der fabriek en inventaris werden door de commissie geschat op $\pm$ f. 2350,= na oplevering van het een en ander bleken deze kosten $\pm$ f. 3000,= te hebben bedragen. Als pand om voor zuivelfabriek te worden ingericht werd aangekocht "Huiuze Zeldenrust". Een definitief bestuur werd in deze vergadering benoemd, waarvoor werden gekozen de heeren, welke zitting hadden in de voorlopige commissie. Den 28sten mei 1894 werd met de verwerking der melk in de eigen handkrachtfabriek begonnen. De melkaanvoer bedroeg het eerste jaar $\pm$ 500.000 liter.

De uitbetaling der melk geschiedde destijds per "kilograden", waaronder werd verstaan de grammen botervet, welke de melk bevatte. In 1895 werd de vereeniging, welke de eerste 1½ jaar de naam droeg van: "Vereeniging van Deelhebbers der Roomboterfabriek te Makking", omgezet in een vereeniging, welke voortaan werd genoemd Coöp. Roomboterfabriek "De Eendracht". De acte van oprichting dezer Coöp. Vereeniging werd den 29sten october 1895 voor den heer K. Bakker, notaris te Oosterwolde, gepasseerd. De handkrachtfabriek bleef in werking tot ongeveer juli 1908. In Mei van dat jaar werd besloten de handkrachtfabriek om te zetten in een stoomzuivelfabriek. De oude fabriek werd verbouwd, terwijl een nieuwe inventaris werd aangeschaft. De kosten van een en ander bedroegen $\pm$ f. 12.000,=.

In october 1908 kon de stoomzuivelfabriek in werking worden gesteld. De hoeveelheid verwerkte melk beliep hier het eerste jaar $\pm$ 1.300.000 kg, welke geleverd werd door 80 leden en 35 losse leveranciers, te zamen houdende $\pm$ 525 koeien. Er werd ook aan deze fabriek alleen boter gefabriceerd. De uitbetaling van het melkgeld vond plaats naar vetgehalte. In deze fabriek is de melk verwerkt tot het najaar van 1915. In het voorjaar van genoemde jaar werd n.l. besloten een geheel nieuwe fabriek, directeurswoning en dubbele personeelwoning te bouwen. Aan deze fabriek werd tevens een kaasmakerij verbonden. De bouwkosten van deze fabriek, woningen, kolenloods en paardenstal kwamen op $\pm$ f. 47.000,=, terwijl er voor vernieuwing en aanvulling der inventaris bovendien nogal belangrijke bedragen moesten worden uitgegeven. In dec. 1915 kon de nieuwe boter- en kaasfabriek in exploitatie worden genomen. De Melkaanvoer aan deze fabriek bedroeg het eerste jaar $\pm$ 2.100.000 KG.; het ledental was

toen 148, melkende koeien.± 700. Vanaf de inwerkingstelling dezer fabriek tot ongeveer mei 1920 had de uitbetaling der melkgelden plaats volgens z.g. boter - kaasgeld: het botergeld werd berekend naar het vetgehalte der melk, het kaasgeld per kilo geleverde melk. Na mei 1920 werd hier ingevoerd de betaling, zoals wij die thans kennen, n.l. geheel naar vetgehalte, per % vet. In het jaar 1926 werd besloten de afdeeling kaasmakerij te vergrooten; de kosten dezer uitbreiding hebben ruim f.22.000,= bedragen. Tevens werd in de loop van dit jaar overgegaan tot het bouwen eener dubbele personeelwoning, waarvan de kosten, met inbegrip van bouwterrein etc., op ± f 5.500,= kwamen.

In het jaar 1928 kwam de electrificatie in de fabriek tot stand, waarvoor, medegerekend de betaling aan het Prov. Electr. Bedrijf, o.a. storting à fonds perdu en aanleg ondergrondse kabel, meer dan f. 7.000,= moest worden uitgegeven. Hebben we in de loop der jaren, zooals uit het vorenstaande valt op te maken, ten behoeve der fabrieksgebouwen, inventaris der fabriek of woningen, tamelijk groote uitgaven moeten doen, ook voor zaken hier niet direct verband mee houdende, hebben we ons nogal belangrijke offers moeten getroosten; we hebben hierbij n.l. het oog op de verstrekte subsidies ten behoeve der verbetering van de zandwegen en hoofdzakelijk voor de verharding hiervan. De hiervoor uitgegeven bedragen beliepen gezamenlijk ± f. 7.000,=. Ofschoon we natuurlijk nog van veel bijzonderheden en verrichtingen gedurende het 25 jarig bestaan der stoomzuivelfabriek melding zouden kunnen maken, zullen we het hierbij laten.

In 1908 onder niet te gunstige voorwaarden begonnen met ± 75 leden en 30 losse leveranciers, melkende koeien ± 500, telt de vereeniging momenteel 180 leden, houdende ruim 1300 koeien, terwijl zij thans de beschikking heeft over een behoorlijk ingericht en financieel niet te zwaar belast bedrijf. We willen dit korte overzicht besluiten met den wensch, dat de Coöp. Zuivelfabriek "de Eendracht" ook verder ten dienste harer leden nuttig werk moge blijven verrichten, tot steun van de boerenstand.
Voor het bestuur, De Beheerder.

1934 Op het terrein van t.b.c. bestrijding onder rundvee was enige jaren een op zich zelf staande vereniging. Tot voor een paar jaar waren hier maar enkele leden bij aangesloten. Toen echter in de herfst van 1933 de Crisis Rundvee Centrale aan leden van erkende organisaties ter bestrijding van veeziekten, zoals de Gezondheidsdienst voor vee in Friesland, de gelegenheid bood vee, lijdende aan t.b.c., op gunstige voorwaarden af te leveren, kwam de belangstelling voor aansluiting als lid naar voren, met als gevolg, dat zich dat jaar 40 nieuwe leden aansloten. Deze toename van leden heeft zich dit jaar voortgezet, zodat de vereniging thans 106 leden telt. Het aantal onderzochte dieren bedroeg deze winter 1570 stuks, waarvan 127 stuks reageerden. Van de aangesloten leden hebben 84 hun veestapel TBC vrij.

1936 Het aantal leden voor de t.b.c. bestrijding is wederom toegenomen en is thans 147, van deze onderzochte bedrijven, totaal 1993 dieren, bleken er 105 beslagen t.b.c. vrij te zijn, bij 6 veehouders werden meer dan 70 reageerders gevonden, dit is bij deze 6 evenveel als bij de andere 141 bedrijven gezamenlijk.

1937 Dit jaar werden voor de t.b.c. bestrijding 2044 dieren onderzocht, van deze dieren reageerden er 118 stuks dit is 5,77 %, bij 1 dier werd open t.b.c. vastgesteld, de koe werd geslacht. Aan de betrokken veehouder werd door de fabriek een vergoeding van f. 25,= uitgekeerd. Van de 139 onderzochte bedrijven waren er 111 t.b.c. vrij.

9 nov 1937 Van H. Mulder een offerte ingekomen voor de levering van betonbuizen, bestemd voor de afwatering-sloot, diam. 40 cm doorsnee, te leveren voor fl. 2,00 per M. Eerst

zullen de voorzitter en de heer J. Oosterhof zich nog nader verstaan met den heer Hellinga betreffende de kosten van het grondwerk.
Assistent Schaafsma is in Hoenderloo benoemd.

25 jan 1938 Het bestuur van Dorpsbelang heeft het verzoek om de sloot naast het land van Panders te willen verbeteren i.v.m. verspreiden van stank van het fabriekswater.

23 mrt 1938 PEB verlaagt de tarieven in 1938. Dit levert een besparing op van Fl 225,00 op de afname van 15000 kiloWatt.

16 jun 1938 Knorren, assistent uit Wapserveen wordt hier als assistent benoemd.

15 mrt 1939 Een schrijven van de Bond van Arbeiders in de zuivel komt i.v.m. het besluit van de Commissie Arbeidsvoorwaarden die adviseerde om het loon met 1 gulden per week te verlagen. Het bestuur voelt er niet voor.

Veehouder T.R. van der Lende uit de Grote Veenpolder van Weststellingwerf (links op de foto) in de vijftiger jaren met koeien die staan opgesteld voor een keuring voor het Friesch Rundvee Stamboek

30 apr 1939 Algemene vergadering 's morgens 9^h uur in Café Dokter. Aanwezig 29 leden uitbrengende 81 stemmen.

Punt 7. Voorstel van het bestuur tot aansluiting van onzer vereeniging bij de Coöp. Condensfabriek te Leeuwarden. Door den Voorz. wordt de aansluiting bij de Condensfabriek uitvoerig uiteengezet. D. Gorter meent dat deze zaak door het bestuur wel goed onderzocht zal zijn, en stelt voor om het bestuursvoorstel aan te nemen. Daar niemand hier verder het woord over verlangd, brengt de Voorz. het voorstel in stemming en wordt dit met algemene stemmen aangenomen.

Punt 8 Rondvraag Bij de rondvraag zegt J. Piekeboer dat hij het niet zou toejuichen dat, bij het voorkomen van leveren van melk met afwijkende kwaliteit volgens het Melkbesluit in 't vervolg een papier aan de bus komt. De Dir. legt een en ander uit en vraagt van de leden de medewerking om onaangenaamheden te voorkomen.

D. Schurer zegt nog dat de melkbriefjes niet goed tuschen het deksel en de bus worden gedaan. De Dir. zegt, dat hij de melkrijders hier dikwijls op wijst, doch zegt toe dat hij dit wederom zal doen. Daar niemand meer het woord verlang sluit de voorzitter met dank aan de leden voor de medewerking de vergadering.

16 mei 1939 Klaas Bakker verzocht de fabriek om zondags vrij te mogen zijn van het melkventen. Dir. willigt dit in met de bepaling dat de melkkar zaterdagsavond te laten rijden en mensen met jeugdige kinderen zondagsmorgens aan de fabriek gelegenheid te geven melk te betrekken.

21 sep 1939 Albert Mulder uit Oudega wordt benoemd tot tweede machinist op een salaris van Fl. 12,50 per week.

31 okt 1939 Directeur geeft te kennen om een nieuwe grotere stoomketel aan te schaffen.

30 apr 1940 Punt 8 Het bestuur vraagt machtiging van de ledenvergadering voor het aanschaffen van een nieuwe stoomketel en indien dit later eventueel nodig mocht blijken, tot een kleine verbouwing van het ketelhuis en het bouwen van een nieuwe schoorsteen over te mogen gaan. De Dir. legt deze zaak uitvoerig uiteen wat kosten enz. betreft. Na eenige bespreking wordt zonder hoofdelijke stemming besloten hiertoe over te gaan.

13 mei 1940 In verband met de ingetreden oorlogstoestand kon de dir. vrijdag niet naar Leeuwarden. Hij had nu geen geld voor uitbetaling, maar kon toch nog f 6000,00 lenen van de Boerenleenbank, zodat het melkgeld kon worden uitgekeerd. De afzet van producten staat stop. Misschien kan de kaas op de boerderijen opgeslagen worden.

24 jul 1940 Tijdens het begin van de oorlog zijn enige vaten boter door de Deutsche Weermacht in beslag genomen bij het station Lemmer der NTM. De nieuwe stoomketel kan niet geleverd worden.

5 sep 1940 Wegens de schaarste aan petroleum kunnen de melkrijders geen verlichting aan de wagens voeren.

21 dec 1940 Gebr. Van der Vliet uit Lippenhuizen gegund de verbouwing van het ketelhuis en een nieuwe schoorsteen zonder fundament.

29 jul 1941 Langzamerhand wordt het een hele papperasseboel met de distributie. Overal moeten rapporten, lijsten of formulieren worden bijgehouden. Er wordt 20% minder melk aangevoerd dan in 1940. Wel hetzelfde personeel aan het werk.

24 feb 1942. Melkaanvoer beduidend lager. Ondermelk moet geleverd worden voor poederbereiding. Er gaat zeer weinig terug naar de leden. Het bestuur vindt dit een groot bezwaar.

10 jun 1942 De nood der tijden . Het jaar 1941 was voor de fabriek een moeilijk jaar. Er wordt nu ook veel minder melk aangevoerd. Verschillende machines zijn niet meer te leveren. Prijzen zijn onnatuurlijk hoog. Kolenaanvoer is ronduit slecht.

8 oct 1942 Een eventuele stopzetting van het bedrijf schijnt thans werkelijkheid te worden. Van begin november tot april 1943 stopzetting ivm kolenschaarste. De melk zou naar de buurtfabrieken moeten. Het bestuur dient een bezwaarschrift in en ook de melkrijders zien geen kans door diverse redenen om de melk naar elders te vervoeren.

16 dec 1942 De Bond van Zuivelfabrieken bericht dat de fabriek door kan werken. 18 feb 1943 Slechte kolenpositie. Veenhout is vijf keer zo duur.

3 feb 1944 M. Brouwer heeft 16 jaar melk gereden. Nu is onlangs zijn woning met alles er in door brand verwoest. Een verzoek komt of de fabriek ook iets voor hem kon doen.

8 dec 1944 Aankoop van stobben bij Jac. Bergsma. 80 are kost Fl. 100,00 eiken en berken, te rooien door eigen personeel.

9 mrt 1945 Aankoop van sparrebosch van J.P. Post, 1000 bomen voor Fl. 1250,00. 21 mrt 1945 Koert Bergsma verkoopt 1 ha. stobben aan de fabriek.

19 nov 1945 Er zijn 127 gegadigden voor dennen te kopen. Er is nu 25% meer melk dan vorig jaar. De kolenaanvoer is nog zeer onregelmatig.

19 dec 1945 Algemene ledenvergadering. s'morgens half tien ten huize van G.R. Bouma Aanwezig 25 leden uitbrengende 52 stemmen.

Punt 8 Rondvraag: Door den Dir. wordt eerst nog een circulaire van de Noordoostpoldercomm.; welke in 't Friesch was geschreven, voorgelezen. Doel van dit schrijven is om jonge boeren aan te sporen om te gaan werken in de V.N. Polder. Om later in aanmerking te komen voor een boerderij. G. de Boer vraagt of er al weer watten aan de fabriek zijn te krijgen. De Dir. antwoordt, dat het nog niet zoo vlot loopt met de wattenvoorziening. En die al te krijgen zijn, zijn nog van slechte kwaliteit. W. Gorter vraagt of het fabriekspersoneel roomboter kan krijgen op margarinebonnen. De Dir. antwoordt hier bevestigend op.

26 mrt 1946 Secretaris Bergsma stapt op omdat hij van vaste mening is, dat hij wegens een gedane aanmerking der Directeur zijn functie moest neerleggen.

13 apr 1946 Besloten wordt om zich bij de FRICO aan te sluiten.

7 sept 1948 De directeur viert zijn 40-jarig ambtsjubileum en het bestuur brengt hem thuis een bezoek.

23 mrt 1949 Punt 7. Machtiging v. het bestuur gevraagd aan de ledenvergadering, om over te mogen gaan tot verbouwing van het koellokaal en aanschaffing van melktanks.

1 apr 1950 De Directeur meende echter eenige gegevens over het afgelopen jaar te kunnen geven. De Melkaanvoer was verder bij vorig jaar aanmerkelijk gestegen Gemiddelde onkosten zonder af- en bijschrijving 1.62 gemiddeld vet 3.88 %, 0,009 hoger dan vorig jaar. Kwaliiteit boter kan weder een diploma worden behaald, 2 afwijkingen toeslag f. 1107,00 Verder heeft de verbouwing plaatsgehadt van het roomzuurlokaal en koellokaal met aanschaffing van tanks. Dit jaar heeft een aanbesteding plaats gehadt van het pekellokaal en kaaspakhuis, laagste inschrijver J. Lemstra voor ruim f. 23.800.

Punt 4 Bespreking abortus bang bestrijdingsplan. De voorz. zegt dat de T.B.C. bestrijding onder het rundvee thans geheel is doorgevoerd; en meent thans ook de zoo gevreesde abortus bang te moeten bestrijden. Het Bestuur heeft wel gevoel voor, en heeft daarom de dir. van de

Gezondheidsdienst Dr. Sjollema uitgenodigd hierover een uiteenzetting te geven en geeft thans het woord aan de inleider. Na de inleiding spreekt de vergadering zich in zijn geheel uit om aan de bestrijding deel te nemen.

2 mei 1950 Voor de betrekking van directeur hebben zich 26 sollicitanten aangemeld. R. Comello uit Gerkesklooster met volstreekte meerderheid gekozen. Grondsalaris Fl. 2200,00 per jaar, plus $\frac{1}{4}$ % van het uit te betalen melkgeld. Half juli vindt indiensttreding plaats.

11 jun 1950 Opening van de grasdrogerij bij Drie Tolhekken. 18 jul 1950 Directeur Dijkstra draagt taak over aan Comello.

14 okt 1950 Punt 3 Toetreding tot de Frico. De voorz. zegt dat onze vereeniging bij vele Coöp. Vereenigingen is aangesloten, behalve bij de Frico. De inkoop van de producten geschiedt wel Coöperatief, doch de verkoop niet. Hij acht dit niet juist. Daarna is het woord aan de directeur. Deze zegt dat onze fabriek niet staat en valt door het toetreden tot de Frico en grijpt nog even terug op de besprekingen van de bijeenkomst met het Frico-bestuur. Hij ziet in de Frico een machtsontwikkeling en acht dit noodzakelijk, omdat ook de speculatie zich samentrent op de wereldmarkt. Hij hoopt dat de boeren dit zullen inzien en naast elkaar staan in het belang van onze boerenstand, en haalt eenige voorbeelden aan over de macht van de arbeidsbonden. De voorzitter geeft thans dit punt in bespreking. W. Haanstra vraagt hoe het komt met de bijbetaling wanneer tot aansluiting wordt overgegaan. De Directeur zegt dat de bijbetaling even goed bestaan blijft.

De Frico betaalt eerst een voorloopige verrekening, aan het eind van het jaar wordt de balans opgemaakt en wordt de bijbetaling verdeeld naar gelang van de geleverde producten. J. van der Horst zegt het gaat immers goed en waarom zullen we ons dan veranderen?. A. van der Oord pleit voor toetreding, en ziet dit als een versterking van de positie van de boer, met de enkeling wordt geen rekening meer gehouden. Gorter meent dat de zelfstandigheid door toetreding grootendeels gaat verloren, dat elke fabriek evenveel vergoeding ontvangt in de vervoerskosten van de producten, acht hij niet coöperatief. A. van der Oord acht de vastgestelde vergadering ook niet juist, maar bij toetreding kan dit besproken worden. S. Wemer vraagt of door aansluiting ons vertimmering en dergelijke kunnen worden opgelegd. De Dir. zegt dat dit niet het geval is. De voorzitter acht de zaak nu genoeg besproken er wordt tot stemming overgegaan. Het voorstel wordt aangenomen met 82 stuks voor 18 tegen en 3 blanco. De voorz. spreekt er zijn voldoening over uit, dat dit voorstel met zoo'n groote meerderheid is aangenomen.

22 jan 1951 De dir. vindt het wenselijk dat hij de beschikking heeft over een auto. De prijs is Fl 4800,00 en wil jaarlijks wel een bedrag afbetalen.

12 jun 1952 Reclame Fricoprodukten. Door een agent van de Frico is een bespreking met de dir. gevoerd om met de motorwedstrijden op de Prikkedam een reclameactie te ontketenen. Hiervoor zal een bespreking worden gehouden door voorz. en dir. van de naburige fabrieken. Aanschaffing koelmachine. De dir. deelt mee, dat er een offerte en een omschrijving is ingekomen over deze installatie. De Kosten van deze installatie bedraagt ± f. 8400,00 en voor het aanbrengen van sleuven enz. f. 3000,00 en is binnen drie weken leverbaar. Aanschaffing pekelpomp Gezien de oude pekelpomp niet meer voldoet, wordt besloten een nieuwe aan te schaffen, de oude zal gerepareerd worden en dan dienst doen als waterpomp.

9 juli 1952 De dir deelt mee, de koelinstallatie besteld is en binnekort geplaatst zal worden, timmerwerk hieraan verbonden zal worden uitgevoerd door Lemstra.

20 okt 1952 Verzoek W. van Hes. Deze komt met een verzoek om f.500,00 te mogen leenen van de fabriek, mede t.b.v. de aanschaf van een paard, hij stelt voor vijftientig gulden per week af te lossen. Het bestuur besluit hiermee accoord te gaan.

3 sep 1952 Aanrijding melkwagen. De dir. deelt mee, dat de melkwagen van W. van Hes is aangereden door een strooauto, 15 bus melk ging hierdoor verloren en eenige melkbussen werden hierbij beschadigd. Met behulp van de politie is de dader opgespoord, welke genegen is via zijn verzekering de schade te vergoeden. Reparatie melkwagen Veneburen. Daar de

laadbak van deze wagen in erge mate slijtage vertoond, zal deze vernieuwd worden. De dir. heeft hiervoor prijsopgaaf gevraagd bij J. Santing te Elsloo De kosten bedragen f. 675,00, de dir. heeft deze het werk opgedragen.

De voorz. vraagt of er monsters melk worden opgestuurd en onderzocht worden op eiwitgehalte. De dir. zegt, dat er regelmatig monsters melk worden opgestuurd naar het Bondslaboratorium te Leeuwarden waar deze monsters worden onderzocht op eiwitgehalte bij wijze van proef.

Verfwerk fabriek en dir.woning. De Schilders Minkes en Betten waren hiervoor uitgenoodigd om er op in te schrijven. Daar Betten zich hier aan heeft onttrokken, is het verfwerk gegund aan Tj. Minkes voor f. 997,00

M. & K, enting. De dir. deelt mee dat er 2627 dieren zijn ingespoten, de kosten hiervoor zijn f. 6451,75. De Gezondheidsdienst betaalt hiertoe f. 0,25 cent per stuk.

Rondvraag en sluiting Hierbij komt nog aan de orde het beschikbaar stellen van het scheerapparaat. Wanneer hiervoor belangstelling bestaat, zal iemand van het personeel hier mee de boer op.

21 nov 1952 Beeindiging dienstverband. De Dir deelt mee dat J. de Jong het melkventen per 1 dec. Neerlegt. Hiervoor zijn twee gegadigden, n.l. J. Dijkstra en J. Bos. Na bespreking wordt besloten J. Dijkstra te benoemen. De belooning is met f. 1,00 verhoogd n.l. f. 23,00 Hij moet dan tevens de mensen aan de nieuwe weg achter de fabriek langs bedienen. De fabriek zal nog zorgdragen voor een venterspakje.

Aanschaffing poederwalsmachine. De dir. deelt mee, dat er ons een poedermachine is aangeboden staande in de C.Z. te Holten. Deze is door de dir. voorz. en secr. bezichtigd. De prijs bedraagt, vervoer en plaatsing inbegrepen, f. 7300,00.= Het doel van deze aanschaf is, om wanneer er een overschot aan wei is, dit aan de fabriek te kunnen verpoederen, zoodat wanneer er in de winter een weitekort is deze poeder dan opgelost kan worden. Na bespreking wordt besloten deze machine aan te schaffen.

Zilveren medaille boterkeuring bond van C.Z. Bij de gehouden boterkeuringen over het afgelopen jaar behaalde onze fabriek een zilveren medaille, zoowaar een goed resultaat er wordt besloten botermaker Peper een blijk van waardeering voor het goede werk aan te bieden.

18 feb 1953 Levering turf uit de Deelen. Gezien de moeilijke omstandigheden in het veengebied „ De Deelen", adviseert de Bond, aan de fabrieken, om ongeveer vier weken-met turf te stoken. De prijs is f. 12,00 per duizend. Er wordt besloten, dat ook onze fabriek een zending zal ontvangen.

Voorstel personeel om 10 % van een weekloon af te staan aan Rampenfonds, en dat de fabriek dan eenzelfde bedrag zal toekennen. Ook met dit voorstel kan het Bestuur zich wel vereenigen. Schenking rampenfonds: voor dit doel is door het personeel bijeengebracht f. 123,01, hetgeen door de fabriek verdubbeld is, zodat f. 246,04 is geschonken. Verbouwing: J. Lemstra heeft een begroting opgemaakt voor een te bouwen loods. Deze bedraagt f. 7540,00 hierbij is

inbegrepen het afbreken van de oude paardestal, en hiervan zal wat materiaal gebruikt worden, zooals balken en pannen. Na nog een kleine wijziging wordt hem dit werk opgedragen.

26 aug 1953 Aanschaffing papketel. Verschillende offertes zijn hiervoor binnen-gekomen. Ook mede gezien de duurzaamheid van de karnemelkschepap van de Frico te wenschen overlaet en de afname mee hierdoor terugloopt. Wordt besloten tot aanschaffing over te gaan. De kosten bedragen f. 2450,00 met een inhoud van tweehonderd liter.

2 nov 1953 Offertes fietsenbergplaats. Na bespreking dezes, wordt besloten over te gaan tot het aanschaffen van een verplaatsbare geheel compleet zijnde, Waarin plaats is voor vijftien fietsen en 5 bromfietsen. De prijs bedraagt f. 352,00

8 jan 1954 Proefkuil heideland bij D. Wemer. Deze kuil is onderzocht en moet als mislukt worden beschouwd. De fabriek had op zich genomen om dan de helft van de draaikosten te betalen. Dit bedraagt f. 57,50 gulden. Dit zal aan Wemer worden terugbetaald.

12 feb 1954 Daar er onder het personeel wel eenige woningzoekenden zijn, wordt de wenselijkheid besproken, om over te gaan tot het bouwen van een dubbele woning. In principe wordt hiertoe besloten, nadere plannen zullen nog worden uitgewerkt.

14 apr 1954 Aanschaffing kaasmelkpasteur en roompasteur. De dir zegt, dat deze werktuigen geenszins meer aan de eischen voldoen. Deze kwestie is al eerder ter sprake gebracht, de dir. heeft naar aanleiding hiervan dan ook offerte aangevraagd voor een roestvrijestalen Alfa Laval kaasmelkpasteur. De prijs bedraagt f. 13.960,00. Er wordt besloten tot aanschaffing hiervan over te gaan. Tevens wordt de dir. gemachtigd prijsopgaaf te vragen voor een roompasteur, welke tevens dienst kan doen als koeler.

Personeel: Als hulpt in de kaasmakerij wordt benoemd F. Post te Lageduurswoud. Daar J. Houwer, J. Slofstra en S. Mulder inmiddels vijftientig jaar aan de fabriek werkzaam zijn geweest, wordt besloten in verband met dit feit, hun op de eerstvolgende bestuursvergadering te ontbieden.

6 mei 1954 Jubileum Personeel: Thans komen ter vergadering de heeren J. Slofstra, Joh. Houwer, en S. Mulder, in verband dat zij vijftientig jaar aan onze fabriek werkzaam zijn geweest. De voorz. richt woorden van waardeering tot hen, en memoreert dat de omstandigheden en de verhoudingen thans wel heel anders liggen dan voor jaren terug. Namens bestuur en dir. feliciteert hij hen van harte met dit feit en overhandigt hen hierbij een enveloppe met inhoud. Nadat men een poosje gezellig bijeen is geweest, danken de jubileerenden het bestuur voor de wijze, waarop zij met dit feit zijn bedankt. Personeel: De dir. merkt op dat P. Donker en H. Mulder thans maar 1 dag per week de landbouwschool bezoeken. In verband hiermee zou hij hun loon willen verhogen van f. 10,50 tot f. 15,00 per week. Hiertoe werd besloten.

8 jun 1954 Woningaankoop: Woning staande aan den weg Makkinga-Elsloo eigenares Wed. Santing-Slagers is door het bestuur aangekocht voor f. 7500 + beschrijvingskosten.

10 okt 1954 Mededeling over het bedrijf: Wij hebben op het pakhuis en in de loods een flink kwantum opzetkaas zitten. Al met al mogen wij over den resultaten van afgelopen zomer niet ontevreden zijn. Zien wij in de nabije toekomst dan kan de melk deze winter wel eens duur worden. De prijzen loopen snel op en de productie zakt hard door den slechten weersomstandigheden. De boter die nog op inleveringsprijs zit, zal hiervan wel spoedig los komen. De condensfabriek neemt ook een behoorlijk kwantum uit de markt, hetgeen natuurlijk ook een stimulerende invloed heeft op de kaasprijzen. De kwaliteit van de producten was in deze tijd

behoorlijk. De boter was iets minder dan verleden jaar. Het slechte weer heeft ook hier zijn invloed doen gelden op den kwaliteit der melk. Het loopt thans behoorlijk. Verder hebben wij de 6% loonsverhooging die in de zuivel ook wordt toegepast.

20 dec 1954 Korte bijeenkomst van het bestuur. Punt van bespreking: Contactavond van het Personeel. Deze zal worden gehouden op dinsdag 28 dec. 1954. Op deze avond zal door den burgemeester een onderscheiding worden uitgereikt van twee van onze oudste werknemers. n.l. A. Koopstra, melkontvanger en B. Peper, botermaker. Deze twee bgn. werknemers hebben ons bedrijf veertig jaar trouw gediend, er zal dan aan Koopstra een koninklijke onderscheiding in brons worden toegewezen, en B. Peper in zilver. Verder zal het bestuur en personeel een cadeau aan deze twee oudgedienden worden uitgereikt. Deze avond zal dan verder door het personeel zelf worden verzorgd. Verder wat de opkomst van het personeel met hun vrouwen en melkvervoerder en anderen die in dit jaar werkzaam op onze fabriek zijn geweest. Op ruim 100 personen kan rekenen. De Commissarissen met hun vrouwen zullen op deze avond worden uitgenoodigd.

2 febr 1955 Contactavond Hier is een zeer grote belangstelling voor n.l. 217 personen. Er wordt besloten deze in twee groepen te verdelen n.l. streeksgewijze en wel op 8 en 10 Febr. Op deze avonden zal den directeur en Couradie een lezing houden en waarbij nog een filmpje van Couradie. Verder zal het personeel voor een paar toneelstukjes zorgen. Dit zal dan gehouden worden in café Bouma.

7 nov 1955 Besloten werd een stuk grond gelegen a.d. Balkweg groot plusminus 2 are op verzoek van de gemeente aan de gemeente te verkoopen voor de som van f. 50,00 Aldus besloten.

Houtgewas staande op den grond eigendom der Zuivelfabriek naast de Balkweg 40 Eiken boompjes. Gegund aan S. Sierdsma en Steunebrink. Voor een inschrijvingsbedrag van f. 151,00.

3 apr 1956 Opdooi. Vergoeding opdooi: Hier is voor vastgesteld per dag voor paard. f.3,50 en wagen 1,25. En is er bij opdooi nog een manhulp aanwezig is geweest f. 5.50. Verder nog Bennie Hes voor het rondbrengen van consumptieartikelen. De Dir. heeft hiertoe een berekening voor opgesteld en hier dan een loon van f. 61,00 in de week zonder provisie. Dit zal van Hes worden voorgehouden.

Benoeming nieuwe directeur. Samenkomst ten kantore op donderdagmorgen 5 April 1956 van bestuur en secr. van de bond den heer Stallinga Het ligt in den bedoeling aldus de voorz. om met den heer Stellinga een lijst op te maken van den 39 sollicitatie en wel zoo in te krimpen tot ongeveer 9 stuks. Na de komst van de secr. den heer Stallinga wordt hier dank ook direct mee begonnen. Na een vlotte afwerkinglagen wij dan ongeveer 12 kandidaten en deze nog eens door te hebben genomen, kwam men dan uiteindelijk op een groslijst van 9 kandidaten n.l.

1. Boersma, dir te Terschelling.
2. G. Oosterhof, dir. te Lochem.
3. H. Douma, bedrijfsdir. Te Wormerveer.
4. K. Hornstra ass.. te Opmeer.
5. H.J. Hartman, ass. Te Oosterwolde
6. van Damn ass. Te Workum
7. F. vd. Herberg ass te Oudeschoot.
8. J. Terpstra ass. Te Elsloo
9. K. W. B. Leenheer ass te Bergum

Waarvan den heer Stallinga nog 4 aantekeningen deed op den b.g. Kandidaten. Er werd verder besloten de ledenvergadering af te wachten voor het benoemen van een commissie van 5 + 1 reservelid. Na onze voorjaarsledenvergadering werden in deze commissie benoemd: den heer A. van der Oord, J. Schippers, J.D. de Boer, H. Hoogeveen en R. Legendal en als reserve J. Gorter. Dit gebeurde op en korte bijeenkomst in Hotel Bouma.

Hier werden op drietal geplaatst alfabetisch:

1. Boersma van Terschelling.
2. Oosterhof te Lochem.
3. Douma te Wormerveer.
- 4.

Dit drietal werd verzocht om op woensdagmorgen 25 april 10 uur bij Bouma te verschijnen, waar dan de geheele commissie + een reserve aanwezig zullen zijn. Na deze drie te hebben gehoord, werd er over gegaan tot stemming, waarvan den heer Oosterhof 8 stemmen verkreeg en den heer Broersma 7, en Douma nihil. Zoodat den heer G. Oosterhof te Lochem benoemd is als dir. der zuivelfabriek te Makkinga.

22 mrt 1957 Aankoop grond voor een nieuw te bouwen woning. Een cir. Ontvangen van de gemeentewerken grond liggende in de z.g.n. Nieuwbouw. Deze aankoop som komt op f. 4.10 per M2, Hier is voor noodig 798 M2 en komt dan op een bedrag van f. 3271,80.

3 mei 1957 Uitbetaling eiwitgehalte. Hier wordt met ingang van het nieuwe boekjaar aan begonnen en krijgen dan een uitbetaling van vet en eiwitgehalte. P.s. Huurvaststelling door 't bestuur van den dienstwoningen door den werknemers bewoond:

B. Peper	4,00 gulden	Halbertsma	5,00 gulden
Knorren	4,00 gulden	F. Peper	5,00 gulden
W. Jansen	6,50 gulden	J. Slofstra	4,30 gulden
A. Wemer	6,75 gulden	Alb. Mulder	4,00 gulden
Fr. Hoekstra	6,75 gulden		

20 mei 1957 De voorzitter opent de vergadering met de mededeling, dat dit de laatste keer is dat we hier als commissarissen vergaderen. Door de statutenwijziging is het bestuur uitgebreid met 2 leden uit de commissarissen en gebracht op 7 leden terwijl de commissarissen als zodanig worden opgeheven. De drie overgebleven commissarissen worden nu belast met het nazien van de boeken en worden dan ook kascommissie genoemd.

31 mei 1957 Aanschaf plastificeermachine. De dir. deelt mede, dat hij deze heeft besteld, de prijs bedraagt f. 2400,00.

27 jun 1957 Circulaire Coöp. Condensfabriek. Waarin zij de deelgenooten mededeelt, dat de nieuwe weidrank Rivella thans geleverd wordt in de drie Noordelijke Provincies. Er zal getracht worden dit verder uit te breiden. Tevens wordt meegedeeld, dat zij ook melk aankoopt en verwerkt uit de Achterhoek van Gelderland.

8 nov 1957 Toewijzing nieuwe woning. De nieuwe personeelwoning is bijna klaar. W. Stuiver is gegadigde voor de eene helft, welke ook aan deze wordt toegewezen. Veesheren Er is een electrisch apparaat bij aangeschaft, voor het uier-scheren, bestaat weer een goede belangstelling. Thans wordt ook besloten om de leden in de gelegenheid te stellen hun vee geheel te laten scheren voor het volgende tarief.: Kalveren f. 1,00 Pinken f. 1,50 en Koeien f. 2,00 per stuk.

11 dec 1957 Koelmachine: Met nog een nadere uitleg van de dir. wordt besloten tot aanschaffing over te gaan, met een capaciteit van 80.000 calorieën, welke voor onze fabriek ruim voldoende wordt geacht. De prijs bedraagt zonder toebehoren ruim f. 20.000,00 Verhuur woning en huurvaststelling. De helft van de nieuwe dubbele woning, wordt verhuurd aan het personeelslid W. Mulder, deze woning is ook nagenoeg gereed. De huur voor deze woning alsmede het gedeelte van W. Stuiver is vastgesteld op f. 5,50 + de 25 % ingevoerde huurverhoging, wordt dan f. 6.875 cent per week.

10 jan 1958 Er wordt een oogenblik stilte in acht genomen, ter gedachtenis van het overlijden van onze assistent-directeur W. Knorren. Na een vrij langdurige ziekte, is hij op 28 dec. j.l. op de leeftijd van 51 jaar heengegaan. Ruim 18 jaar was hij, als zoodanig aan onze fabriek werkzaam.

Bespreking pensioen Wed. Knorren. Haar pensioen bedraagt f. 1500,00 per jaar. Hetgeen onder deze tijdsomstandigheden niet toereikend wordt geacht. Het Bestuur besluit om hiervoor f. 500,00 per jaar bij te dragen, echter met dien verstande, dat dit niet als een vaste bijdrage moet worden beschouwd, maar door verschillende omstandigheden kan worden herzien. Wat de dienstwoning betreft zal haar worden meegedeeld, dat zij hier tijdelijk in kan verblijven, maar dat zij er rekening mede dient te houden, dat zij te zijner tijd zeer zeker weer door de fabriek in gebruik zal worden genomen.

Aanschaf auto dir. Daar de dir. thans in het bezit is van een rijbewijs, denkt hij tot aanschaffing van een auto over te gaan. Voor hem zelf had hij gedacht aan een kleine auto, Hij stelt echter de vraag of het in het belang van de fabriek ook beter is een ruimere auto, mede in verband met het bezoeken van vergaderingen en dergelijke. Over 't algemeen geeft men aan de laatste de voorkeur. Dit houdt echter in dat de prijs hiervoor aanmerkelijk hooger ligt, mede in dit verband vraagt de dir., of het bestuur genegen is, dat hij hiervoor 3.500 gulden uit de fabriekskas mag ontvangen. Hiertoe werd na enige bespreking besloten, en zal worden omgerekend in drie jaren onkostenvergoeding voor de auto, nadien zal dit opnieuw worden bezien.

10 apr 1958 Jubileum van de Fabriek; welke is vastgesteld op 5 Juli a.s. Het Gezelschap Tetman de Vries zal hierbij haar medewerking verleen, waarin een stuk zal worden opgevoerd, waarin o.a. tot uiting komt, de ontvolking van het platteland. Vooraf zal echter een stukje worden opgevoerd, dat betrekking heeft op de historie van de fabriek.

8 mei 1958 Schilderwerk Fabriek etc. Deze zomer zal de fabriek en de directeurswoning van buiten worden geverfd door schilder Minkes. De kosten worden geraamd op ± £/ 2500,00.

17 jun 1958 Jubileum Fabriek. De caféhouders nemen de verzorging en de bediening op zich met hulp van eenige jongedames van de leden.

18 jul 1958 Jubileum vergadering. Tenthuur Gezamenlijk f. 710,00. Hiervan betaalt de fabriek f. 410,00 + 215,00 voor vergroting. Aan het gezelscha de Vries f. 670,00 betaald.

22 mrt 1960 Bespreking aangaande van een bussenspoelmachine volgens toezegging op de laatst gehouden ledenverg. Voor het tot stand komen moet nog al eenige veranderingen verandering plaats hebben. Waar nog al een bedrag van nogal enkele duizenden guldens gemoeid zal gaan. Totaal bedrag volgens het advies Hubert. Aanschaffing bussenspoelmachine f. 25000,00. Rollenbanen f. 10.000,00 Verbouwingskosten ter verkrijging van meerdere ruimte en het plaatsen van tanks voor wei en karnemelk f.55.000,00. Hier zal voor aanbrengen van buizen en leidingen wel een bedrag bij komen, dat nog niet vastgesteld kan worden.

2 aug 1960 Boek Erf en Wereld zal bij de bestuursleden circuleren.

6 nov 1960 Verbouwing. Hedenmiddag zijn de briefjes voor de aanbesteding ingeleverd. Resultaat hiervan is: Van Leer, Lippenhuizen f. 42.400 Eppinga, Gorredijk f.42.860 Fa. Buitenveld, Wijnjeterp Oosterw. f. 42.300, Lemstra, Makkinga f.41.900. De begroting van de Bond is £ 43.400,00 Besloten wordt om de verbouwing aan Lemstra te gunnen. De directeur zal hem op het hart drukken, gezien zijn uitlatingen, er geen langdraderig spul van te maken. Voor het puin melden zich de eerste liefhebbers reeds aan.

14 jul 1961 Rondvraag: De directeur deelt ons mee dat hij op Donkerbroek gesolliciteerd heeft. En dat het thans zo staat dat er een drietal gemaakt is, waarbij Oosterhof ook is.

21 jul 1961 Benoeming nieuwe directeur. Naar aanleiding van de advertentie in het Officieel Orgaan zijn vijftientig sollicitatiebrieven binnengekomen. Na afloop van de ledenvergadering op 8 Aug. Werden deze brieven geopend. In het bijzijn van het bestuur, controlecommissie en een com. Benoemd door de ledenvergadering bestaande uit: J. Schippers, A. Bijstra, J. Mulder, R. Legendal en A. van der Oord. Er werd verder besloten om advies in te winnen van de Bond van Coöp. Zuivelfab. Om zodoende op een groslijst van plus minus 10 personen te komen. Hiervan verslag uit te brengen aan de commissie. Waarna het bestuur deze personen gaat bezoeken en hier een drie a viertal uitzoekt. Waarmee de commissie Gelegenheid krijgt, om deze laatste te bezoeken. Op 16 aug. Is ook secr. van de Bond Stallinga bij ons geweest, en zijn de sollicitatiebrieven in kleine kring bestaande uit dir. voorz. secr. en vice voorz. besproken. Er werd een groslijst samengesteld waarop voorkwamen:

1. G. Kamhuis, Dronrijp.
2. Assistent W. Walters, Marum.
3. Assistent Hartmans, Oosterwolde.
4. Assistent Thijsma, Donkerbroek.
5. Leenheer, assistent Bergum.
6. B. de Boer, ass. Oldeberkoop.
7. ass. Schuurmans, Jubbega
8. J. Bles, ass. Wolvega
9. R. Aalten dir. De Wierse

Op 18 aug. Werd verslag uitgebracht aan de andere bestuursleden, controlecom. En com. van 5. Op deze vergadering was men van mening, dat J. Terpstra assistent Elsloo er ook nog bij moest. Zodat er een groslijst van 10 is. De voorz. dankt den heer Stallinga zeer hartelijk voor zijn advies. Op 21, 22, 23, en 25 aug. Werden bovenstaande kandidaten door dir en bestuur bezocht en op de vergadering op 25 Aug. Op het kantoor is het drietal aan de com. kenbaar gemaakt.

Alfabetisch zijn dit: J. Bles, Wolvega, B. de Boer, Olderberkoop, Hartmans, Oosterwolde. Op 29 aug. Werden deze drie personen door de com. Bezocht. En op 30 aug werd in een gezamenlijke vergadering deze personen nog eens besproken. Het bleek een gelukkig verschijnsel dat bestuur en com. het aardig eens waren. En na gehouden schriftelijke stemming bleek J. Bles te Wolvega met algemene stemmen verkozen zijn tot directeur. De voorz. heeft hierop directeur de heer Bles van dit feit telefonisch in kennis gesteld. Een schriftelijke bevestiging zal gezonden worden. De voorz. brengt dan nog dank aan de com. Voor het werk in deze gedaan en spreekt de hoop uit dat we een goede keuze hebben gedaan.

10 aug 1961 Aansluiting dienstwoningen op waterleiding. Besloten is om 2 kranen te plaatsen en de eventuele afvoer in orde te brengen, benevens in de woning bewoont door A. Mulder een nieuw aanrecht te plaatsen.

9 okt 1961 Rondvraag: Nadat mevrouw Oosterhof nog van een kopje koffie heeft voorzien, verzoekt de voorzitter haar om ook even bij ons plaats te nemen, om vanaf deze plaats afscheid te nemen van de familie Oosterhof. De voorz. bedankt de dir. zeer hartelijk voor al hetgeen hij voor de fabriek heeft gedaan en voor de prettige samenwerking met het bestuur.

Mevrouw Oosterhof wordt ook hartelijk dank gebracht voor de goede verzorging op onze bestuursvergaderingen. Het Bestuur heeft gemeend, om het niet alleen bij woorden te laten, en biedt bij dezen 4 inklapbare tuinstoelen en een tafel aan als blijk van waardering. De dir. dankt mede namens zijn vrouw voor het mooie cadeau. De waarderende woorden en het gesproken vertrouwen hier in Makkinga ondervonden.

6 nov 1961 Geldlening: Bij de Coöp. Zuivelbank zal een geldlening gesloten worden van f. 99.000,00 tegen een rente van 4½ % af te lossen in tien jaar.

De dir. deelt mede dat volgens zijn mening het schadeloosstellingfonds bij de Coop. Zuivelbank zeer aan de lage kant is, en zag dit graag verhoogd. Besloten wordt om dit te verhogen tot f. 150.000,00 Dit brengt voor dit jaar aan kosten mee van f. 1100,00. Waterleiding personeelswoning. Van de C.A.V. is een begroting ontvangen van de 2 dubbele woningen f. 356,30 Watervoorziening fabriek. De cap. van het ontijzeringapparaat wordt er niet beter op. Hieraan zal wat moeten worden gedaan.

Er zijn twee mogelijkheden

1e. reviseren en de

2e aansluiting op het waterleidingnet.

Het blijkt volgens de berekeningen van de dir. in eerste instantie iets duurder uit te komen en als op de waterleiding wordt aangesloten. Echter er zijn ook wel aanwijsbare voordelen. Eer moet echter ook een kelder voor gemaakt worden en nu zou de dir. die ruimte iets groter willen maken en daardoor de overige ruimte te gebruiken voor opslag van consumptieartikelen waar ook koelruimte voor komen moet. Oorspronkelijk hadden we hier de gedachte op de loods. Volgens de dir. in het nu mogelijk dat deze ruimte op een gedeelte van het tegenwoordige kantoor vrij komt. Het Bestuur kan hier wel in mee gaan. Zodat hierover in principe wordt besloten en op de waterleiding aan te sluiten.

4 dec 1961 Mededelingen: Zwaagstra is veertig jaar op de fabriek geweest. De dir en de secr. hebben nog even de familie bezocht op de dag. Gesproken wordt om een personeelsavond te organiseren.

2 jan 1962 Kerstgratificatie. Het vaste personeel is een gratificatie verstrekt van ongeveer een waarden van ± f. 8,00.

22 jan 1962 Mededelingen mechanisatie. Door het verder doorvoeren van de vijfenveertigurige werkweek wordt de mogelijkheid van verder mechanisatie besproken in de kaasmakerij. Voor de opslag van melk moet er nog iets meer tankruimte komen. Dit is mogelijk. door enkele tanks uit het oude tanklokaal te vergroten, dan komt er voldoende tankruimte. Voor de mechanisatie kaasbereiding zal een draineerbak besteld worden. Moet kosten f. 21.500,00.

Deze kan niet eerder dan over ruim een jaar geleverd worden.

Verder wordt de mogelijkheid onder ogen gezien om zondags geen wei meer te tappen en zaterdag het kantoor te sluiten.

Rondvraag: Fr. Hoekstra heeft voor privé gebruik een auto aangeschaft. Hem wordt door het Bestuur de eis gesteld, om de reed naar het hok zoodanig met tegels te verharderen, dat het ter-

rein niet beschadigd wordt en dit te doen voor eigen rekening. Aan Fr. Peper zal dezelfde eis worden gesteld.

13 feb 1962 Aanschaf nieuwe melkwagen. Er is een wagen bij van Roeden te Wolvega besteld voor f. 4750,00. Deze wagen kunnen 140 bussen geplaatst worden. Deze wagen is nodig, daar een wagen van W. van Hes het niet meer houden kan. Momenteel is een wagen van de Grasdrogerij geleend. Besloten wordt de nieuwe wagen voor 't Buterheideveld te reserveren.

13 mrt 1962 Opening: Voorzitter Gorter opent deze vergadering met een woord van welkom, hij zegt dat deze vergadering bijeen is geroepen om ons te beraden over de stappen die onze buurtfabrieken Oosterwolde en Elsloo denken te doen, en welke gevolgen dit voor ons kan hebben. De Besturen van Elsloo en Oosterwolde zijn overeengekomen om samen te gaan, dus onder eenhoofdige leiding. Eventuele ledenvergadering moet hier nog over beslissen. Nu zijn er voor ons 3 mogelijkheden waar we ons voor geplaatst zien. 1° Aansluiting bij Elsloo-Oosterwolde. Momenteel is dit lang niet aantrekkelijk en wordt dan ook door het bestuur onvoorwaardelijk afgewezen.

2° Aansluiting bij Donkerbroek. Dit is ook niet zo aantrekkelijk.

3° Op dezelfde voet doorgaan als kleine fabriek. Daar tot nu toe niet gebleken is, dat grootte fabrieken voordeliger werken dan onze fabriek, is het bestuur van mening dat we op dezelfde voet moeten doorgaan, zolang de bedrijfsresultaten aan onze fabriek nog zodanig zijn heeft het bestuur geen behoefte aan verandering en ziet dit in de nabije toekomst ook nog. De wens wordt uitgesproken, dat Donkerbroek ook zo denkt. Mocht blijken dat daar een andere gedachte heerst dan is het gewenst later een gesprek tussen deze beide fabrieken gevoerd wordt. Dir. Oosterhof zal van dit besluit in kennis worden gesteld.

13 mrt 1962 Melkrijder van der Molen heeft een tractor gekocht.

10 apr 1962 Ingekomen schrijven F.N.Z. handelt over arbeidstijdverkorting, Dit houdt in een werkweek van 45 uur. Totaal per jaar 2340 uur waarbij opgemerkt dat 's zomers 51 uur en 's winters 40 uur per week.

Mededeling mechanisatie. Er zijn 3 offertes binnengekomen voor levering nieuwe kaasbak van 6000 liter inhoud. Laagste inschrijver was Holvrieka Utrecht voor f. 17.780,00. Deze zal besteld worden.

7 mei 1962 De dir. deelt verder nog mee, dat hij met de fabricage van Cheddarkaas is begonnen. Hier wordt een behoorlijke toeslag opgegeven. De dir. heeft het personeel voorstelt om hun in die toeslag te laten delen, i.v.m. het extra werk dat er met deze bereiding is. De toeslag wordt als volgt verdeeld: Kaasmakers f. 60,00 en anderen f. 30,00. Rondvraag: Bouma is onlangs 65 jaar geworden. De dir. en voorzitter zijn even op visite geweest, en hebben een cadeau aangeboden. H. Russchen heeft om een tegelpad verzocht. Dit is toegewezen. Russchen zal de tegels er zelf in leggen.

4 jun 1962 Notulen Naar aanleiding hiervan wordt medegedeeld, dat wed. Knorren haar gedeelte van de dubbele woning heeft gekocht voor f. 6000,00. Het andere gedeelte zal de Wed. S. Wemer worden aangeboden. (en wordt later inderdaad gekocht.)

7 jun 1962 Buitengewone bestuursvergadering. Naar aanleiding van de dreigende staking van de zuivelarbeiders. De A.N.A.B. eist nog een nabetaling van f. 156,00 over het afgelopen jaar. De Bond zegt dat dit volgens de C.A.O. niet mag. Daar dit dan zwart loon is. Mag de eis van de A.N.A.B. niet ingewilligd worden, dan gaan ze met de pinksterdagen in staking. Op 8

juni is een buitengewone bondsvergadering uitgeschreven, waar het standpunt van de Bond zal worden uiteengezet en besproken. Besloten wordt dat het gehele bestuur deze vergadering zal bezoeken. Besloten wordt verder om op het moment geen andere stappen te ondernemen en advies van de Bond af te wachten. Mocht het al tot staking overgaan dan is het Bestuur van mening, dat de melk hier wel moet worden ontvangen en verwerkt Zo goed en zo kwaad als het gaat. Dan zullen Bestuur en leden in de fabriek moeten bijspringen. Vervolgens heeft de dir. nog gesproken over de kwaliteitsmelkuitbetaling. Hij is van mening dat die dubbele korting bij drie keer 3^e klas zoveel mogelijk moet worden voorkomen. Het bestuur ondersteunt dit.

2 jul 1962 Naar aanleiding hiervan wordt medegedeeld, dat de loonkwestie tussen Bond en A.N.A.B. een overeenkomst is bereikt, wat inhoud er nog een toeslag van ± f. 90,00 per persoon moet worden betaald.

6 aug 1962 Mededeling bestelauto. Daar de daf voor het doel te klein is, zal een Renault besteld worden. Prijs f. 4000,00

12 sep 1962 Personeel: Bouma en Peper gaan de volgende maand ook van hun pensioen genieten. Hier zal nog een afscheidsmiddag worden vastgesteld. Waar de medailles zullen worden uitgereikt. Van de heer H.J. Roukema uit Zuidlaren is nog een oud telegram ontvangen betreffende de historie der fabriek. Dit zal in het archief worden opgeborgen.

12 okt 1962 Personeel: In verband met vertrek van Bouma, stelt de dir. voor J. Houwer als hoofd van de kaasmakerij aan te stellen en het loon met f. 5,00 per week te verhogen. P. Donker als botermaker krijgt £ 2,50 per week. Evenzo W. Jansen als machinist. Hebben deze laatste twee het diploma, dan wordt dit ook f. 5,00.

Om de Edammer kaas in plastic te zetten stelt de dir. voor om hiervoor een anderen machine aan te schaffen. In Oosterwolde is nog een te koop. Welke overkleept is en nog maar een jaar in gebruik is geweest. Prijs welk gevraagd is, is f. 2500,00.

7 jan 1963 Mededelingen kaasmakerij. De directeur zegt dat als de nieuwe kaasmakerij klaar is, het gewenst is, dat er een nieuwe melkmeter geplaatst wordt, waarop kan worden afgelezen hoeveel melk in de tank zit. Besloten wordt om zo'n meter aan te schaffen Prijs f.2800,00.

De Personeelsavond zal vrijdag worden gehouden. Medewerking wordt verleend door een toneel-gezelschap uit Jubbega. De zilveren en gouden medaille zullen worden uitgereikt aan Bouma, Zwaagstra en B. Peper. Verder zal de burgemeester de koninklijke onderscheiding aan Bouma en Zwaagstra uitreiken.

11 feb 1963 Ingekomen stukken: Verder is ingekomen een verslag van de Stichting Reg. Org. Voor de melkhygiene. De dir. merkt verder op dat de kwaliteit der melk de laatste weken zeer veel te wensen overlaat. 25% der melk in de 3^e klasse. Waarvan het overgrote deel melk-machineboeren zijn. Dit geeft wel te denken.

29 apr 1963 Rondvraag. Woning bewoond door Dijk komt 12 mei vrij. Slofstra kan deze woning dan betrekken, als hij opgeknapt is. De schilder moet hierin aan het werk. De Boerenhulp kan dan in de woning van Slofstra komen. De huur van deze woning wordt vastgesteld op f. 10,00 per week, waarbij moet worden aangetekend, dat Schippers en J.D. de Boer dit aan de hoge kant vinden en R. v.d. Boer spreekt hier liever zijn mening niet over uit, daar hij tevens bestuurslid van de Coöp. Boerenhulp is.

15 nov 1963 Grondaankoop: Van J v.d. Linde kan een perceel grond worden gekocht van plusminus 700 M² Prijs f. 1000,00 Dit perceel ligt achter fabrieks en directeurswoning. Besloten wordt om deze grond te kopen en er bij de gemeente op aan te dringen voor het aansluitende stuk van de Gemeente te kopen, waar reeds eerder over gesproken is. Naderhand is deze ter grote van 480 M² voor een prijs van f. 6,50 per M². Men vindt dit wel wat duur, maar wij kunnen het ook niet gaan laten. Zodat besloten wordt deze grond te kopen.

9 jan 1964 Bespreking aanschaf nieuwe kaaspersen. Dit bedrag brengt in totaal aan kosten mee van f. 20.000,00. Zijn deze echter geplaatst dan komt hierdoor meer ruimte vrij en ze werken ook arbeidsbesparend. Besloten wordt deze aan te schaffen.

Weiprobleem Dit wordt besproken Gedacht wordt aan een gezamenlijke verwerking met de zustervereniging uit Donkerbroek. Hierin zal dan gezamenlijk geïnvesteerd worden. Voorgesteld zal worden om een bespreking te houden.

20 jan 1964 De voorzitter van de Zuid-Oosthoek heeft Gorter opgebeld en gevraagd, of wij ook bereid zijn een gesprek te houden over eventuele concentratie.

Op de vorige bestuursvergadering is gesproken over een contact met Donkerbroek over eventuele weiverwerking. Dit gesprek is vorige week donderdagavond gehouden. Het resultaat van deze bespreking is dat gezamenlijke investering voor weiverwerking plus minus f. 125.000. gaat kosten.

Zuivelfabriek Makkinga omstreeks de sluiting in 1984

27 jan 1964 Na de notulen krijgt Bles het woord. Deze memoreert dat hij en dir. Oosterhof zaterdag een onderhoud hebben gehad met Zwart, dir. van Oldeberkoop en Jubbega. Waar het punt samenwerking ter sprake is gekomen en Zwart heeft toegezegd, dat hij dit punt in bij de besturen ter sprake te brengen en ons hierop dan een antwoord geven. Voorts gaat de dir. verder en zet uiteen hoe hij het ziet om de zuivelfabriek zo lang mogelijk draaiende te houden en dat is de kaasmakerij vierkant te maken, d.w.z. regelmatige produktie en dan vooral de kleine-

re soorten, zoals babydammer en edammer kaas. Voorts de room in Donkerbroek te verwerken.

En de werkzaamheden van het laboratorium ook centraal, evenals het kantoorwerk, waarbij gedacht wordt om hier een man op kantoor te houden voor allerlei werk. Dit houdt in dat hiervoor zes man vast werk blijft en 6 a 7 overgeplaatst moeten worden.

2 mrt 1964 Aankoop kaasvatenreiniger. De dir. heeft deze installatie kunnen kopen afkomstig van de zuivelfabriek te Stiens voor de prijs van f. 4.000,00.

13 mrt 1964 Samenwerking met buurtfabrieken Donkerbroek, Oldeberoop en Jubbega. De directeurs hadden een kostenberekening opgesteld en berekend dat hierbij in standhouding fabrieken en daardoor specialisatie en voordeel wordt behaald van $\pm 0,4$ ct per kg.

20 apr 1964 Een volgend punt, dat ter tafel komt samenwerking tussen Oldeberkoop, Jubbega, Donkerbroek en Makkinga. Dit is in Jubbega afgestemd. Wat naar onze mening jammer is. Hierdoor is een verder gesprek tussen de 4 niet mogelijk. Om nu met de drie door te zetten, stuit van onze kant ook wel weer op moeilijkheden. Wel wordt van onze kant mogelijkheden gezien om een gezamenlijke weiverwerking op te zetten. Wat dan ook in gedachte wordt gehouden. Door het afstemmen van Jubbega wordt aan andere verenigingen de kans geboden om contact met ons op te nemen. Met name de Zuid-Oosthoek. Dit wordt door ons ook onder ogen gezien en de voorzitter heeft de opdracht gekregen, dat mocht de voorzitter van de Zuid-Oosthoek hem hier over opbellen, een dergelijk gesprek door ons niet op prijs wordt gesteld en bij voorbaat afgewezen.

Mededelingen directeur Aan de orde wordt gesteld door de directeur over Concentratie Zuid-Oosthoek. De dir. had ons al eens eerder medegedeeld dat hij door Hoitinga dir. Zuid-Oosthoek was gevraagd mede dir. te worden. Bles had toen de vraag gesteld of het hun om de melk of alleen om de directeur was begonnen.

Na verloop van enige tijd blijkt dat de woorden van de kant van De Zuid-Oosthoek door hun zeer worden verdraaid. Hierin blijkt weer eens overduidelijk waartoe zij in staat zijn.

Personeelsverloop v.a. 1910

Jaar intreden	naam	functie	jaar uittreden
1910	R.J. Dijkstra	directeur / boekhouder	1950
	F. Vos	botermaker, m.d. 1911	1913
	S. v.d. Woude	machinist / centrifugist	1914
	A. Koopstra	melkontvanger, m.d. 1914	1951
	A. Jongbloed	ondermelkuitmeter	1912
1911	Jac. Mulder	tijdelijk benoemd	1912
1912	B. Peper	ondennelkmeter / boterm, m.d.	1917
1913	A. Jongbloed	botermaker	1915
1914	H. Sijtsma	machinist / centrifugist	1917
1914	P. de Vries	melkontvanger	1915
1915	W. Gorter	volontair, m.d.	1917
1915	Eg de Jong	fabriek-en kantoorwerk, m.d.	1917
1915	S. Wassenaar	kaasmaker	1939
1915	H. Mulder	werkman / 3 ^e kaasmaker	1921
1917	H. Spa	fabriek-en kantoorwerk	1919
1917	S. Schilstra	machinist	1918
1917	W. Drenth	fabriek-en kantoorwerk	1921
1918	J. Haarsina	benoemd tot controleur	1920
1918	S. Bakker	machinist	1921
1918	W.v.d. Sluis	2 ^e kaasmaker	1921
1919	B. Peper	botermaker, t.u.d.	1962
1919	L. Kromkamp	los werkman	1919
1920	W. Gorter	fabriek-en kantoorwerk	1921
1920	H. Reijenga	fabriek-en kantoorwerk	1921
1921	A. v.d. Veer	2 ^e kaasmaker	1924
1921	H. Pietersma	machinist	1946
1921	W. Mulder	fabriek-en kantoorwerk	1924
1921	G. Zwaagstra	fabriek-en kantoorwerk / contr.ver	1966
1921	F. Twijnstra	fabriek-en kantoorwerk / contr.ver	1925
1921	K. Hes	los werkman	1921
1922	R. Slager	volontair 1927, m.d.	1929
1923	R. Pluim	los werkman	1923
1921	L. Kromkamp	los werkman	1927
1924	H. Timmerman	2 ^e kaasmaker	1925
1924	K. Bouma	laboratoriumwerk / kaasmaker	1962
1924	J. de Boer	los werkman	1925
1924	J. Kootstra	los werkman	1924
1925	Halbe Haanstra	volontair	1930
1925	S. Oosterloo	los werkman	1926
1925	B. Voolstra	los werkman	1925
1926	L. Wibalda	2 ^e kaasmaker	1929
1926	D. Beek	fabriek-en kantoorwerk	1927
1926	O.v.d. Wal	Jubbega los werkman	1926
1926	Joh v.d. Wulp	volontair kaasmakerij	1930
1927	J.v.d. Hoek	fabriek-en kantoorwerk	1929

1928	S. Mulder los werkman / pakhuis	1968
1928	B. Voolstra los werkman	1928
1929	A.Hettinge fabriek-en kantoorwerk	1930
1929	H.Schaafstra kant.en fabriekwerk / assistent dir.	1937
1929	J. Slofstra volontair, m.d. 1931 u.m.d. 1932	1975
1929	Joh. Houwer los werkman / 2 ^e kaasmaker 1939	1972
1929	A.Kramer los werkman	1929
1930	K. Hetebrij fabriek-en kantoorwerk	1931
1930	Folkert Peper hulp kaasmakerij	1934
1930	Jac. De Jong leerling machinist	1938
1930	Hg de Jong volontair	1935
1930	K. Oord los werkman	1930
1930	W. Eppinga los werkman	1930
1931	H. Haanstra fabriek en kantoorwerk	1937
1931	J. Jongedijk volontair, m.d. 1936 u.m.d. 1937	1942
1935	A. Mulder volontair	1939
1937	A. Fledderus fabriek en laboratorium	1938
1937	J. Veneman fabriek-en kantoorwerk	1938
1938	K. de Vries op proef en na 2 weken weer ontsl.	1938
1938	W. Knorren assistent directeur	1957
1938	H.T. v.d. Veen fabriek-en laboratoriumwerk	1941
1938	W. Kraak fabriek-en kantoorwerk	1941
1	D. Oldersma volontair	1939
2	1939 G.v.d. Veer volontair	1946
3	1939 G. Cats volontair	1940
1	E. Duursma volontair	1946
1939	Alb. Mulder 2 ^e machinist/ v.a. 1946 1 ^e	1972
	Bij het afkondigen van de mobilisatie moesten 5 personeels- leden in militaire dienst 1940 dit jaar nog 1 persoon gemobiliseerd. Na terugkomst van de mobilisatie werden 4 man weer aangenomen.	
1940	A. v.d. Spijkerkantoor-en laboratoriumwerk	1946
1942	W. Mulder werkman kaasmakerij weitapper	1970
In 1942	waren de navolgende personen in dienst	
	R.J. Dijkstra beheerder / directeur	1946
	W. Knorren assistent	1957
	H. Pietersma 1 e machinist	1947
	B. Peper botermaker	1962
	A. Koopstra melkontvanger	1951
	G. Zwaagstra fabrieks-lab. en kantoor	1966
	K. Bouma 2e kaasmaker / 1e v.a.1946	1962
	Alb. Mulder 2e machinist 1945n. Blokzijl	
	1 e machinist 1946 terug als 1 ^e machinist/ kantoorwerk	1972
	Joh. Houwer 3e kaasmaker / 2e 1946	1972
	van Spijker kantoor en lab.	1946
	J. Slofstra fabrieks en lab / centrifugist	1946
	S. Mulder werkman kaasmakerij	1968
	W. Mulder werkman kaasmakerij / weitapper	1946
1945	G. v.d. Veer 2 ½ jaar Duitsland, fabriek / lab.	1946
1945	E. Duursma 2 ½ jaar Duitsland, id.	1946

1946	A. Knevelman	werkman kaasmakerij	1949
1946	F. Oosterloo	werkman kaasmakerij	1949
1946	J.E. de Boer	kantoorbediende	1949
1946	Janna Koba Bijstra	kantoorbediende	1951
1946	J. Veenstra	controleur	1947
1947	Tr. v.d. Veer	werkman kaasmakerij	1953
1947	W. v.d. Veer	monsternemer, m.d. 1952	1956
1949	S. de Vries		1949
1949	A. Halbertsma	controleur	1959
1949	J. Oordmonsternemer	m.d.	1952
1949	Th. Oosterloo	monsternemer	1962
1949	Tj. v.d. Veer	kaasmkr / karn.tapper / melkontv.	1964
1949	A. Donker	kaasmkr./ weitapper / melkontvanger	1981
1949	M. de Vries	werkman kaasmakerij	1950
1949	P. Bakker	plaatsvervanger	1956
1949	W. Gorter	kantoorbed. en hulp contr.	1953
1949	F. Koelma	kantoorbediende	1950
1949	Zw. Kerkhof	kantoorbediende	1949
1950	Comello	directeur	1956
1950	I. v.d. Veer		1950
1950	F. Kuiters	monsternemer contr.	1951
1950	Joh. de Vries	hulp kaasmakerij, m.d.	1953
1951	Mej. E. Wemer	kantoorbediende	1955
1951	Fr. Hoekstra	werkman kaasmakerij / melkboer	*
1951	R. Betten	monsternemer / werkman.kaasmakerij	1959
1951	Fr. Peper	hulp contr. en kaaspakhuis	1964
1951	S. Hoekstra	hulp laboratorium, m.d. 1956	1958
1951	H.v.d. Oord	volontair Rijkszuivelschool	1953
1952	W. Jansen	werkman kaasmakerij	1968
1952	J. de Jong	melkventer	1952
1952	J. Dijkstra	melkventer	1966
1952	J. Bos	zomerhulp	1952
1952	H. Mulder	monsternemer, m.d.1958, controleur	1984
1953	A. Wemer	boekhouder	1974
1953	Fr. Post	werkman kaasmakerij	1964
1953	A. Liest	monsternemer	?
1953	W. Stuiver	monsternemer / kaasmaker	*
1953	P. Donker	monstern. lab. m.d. 1959 botermaker	1968
1953	J. Bos	los werkman	1953
1954	W.v.d. Veer	terug uit m.d.	1956
1954	J. Bos	los werkman	1954
1955	K. Jongedijk	werkman kaasmkr. pakhuis	1957
1955	Joh. de Vries	terug m.d. n. Donkerbroek	1955
1955	J. Bos	los werkman	1955
1955	Joh. Baas	monsternemer, m.d.1960	1960
1955	J. Blomsma	monsternemer	1956
1955	R. Nienhuis	monsternemer, m.d. 1959	1959
1956	H. Russchen	lab.hulp / monsternemer, m.d.1957	1965
1956	A.Dj. Bijstra	hulp kantoor	*
1956	J. Bos	los werkman	1956
1956	G. Oosterhof	directeur	1961

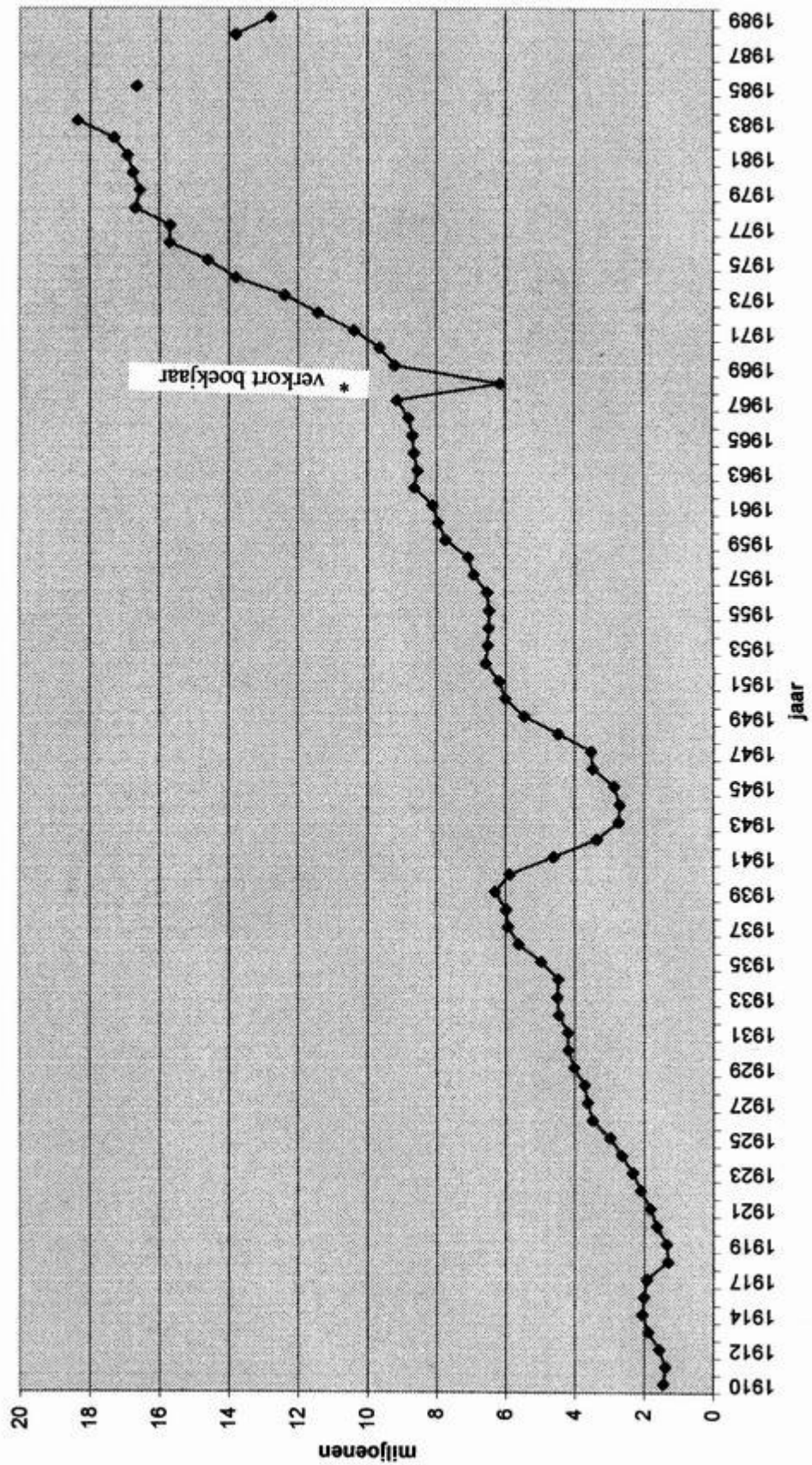
1957	H. van Buiten weipoedermaker / kaasmkr.	1964
1957	J. de Jong monsternemer hulp lab / kaasmakerij.	*
1957	J.R. Middel monsternemer, m.d. 1960	1962
1957	J. Bos los werkman	1957
1957	J. v. Goinga los werkman	1957
1957	A. Zantinge los werkman	1957
1958	J. Bos los werkman	1958
1958	J. v. Goinga los werkman	1958
1959	J. van Goinga los werkman	1959
1959	J. Bos los werkman	1959
1959	A. Hofman monsternemer	1961
1960	P. Donker uit m.d. monsternemer lab.	1968
1960	J. Jager monsternemer	?
1960	S. Oppersma monsternemer	?
1960	G. Duursma monsternemer	?
1960	Mej. F. Zantinge monsternemer	?
1961	J. Bles directeur	1965
1961	J.R. Middel uit m.d. monsternemer	1962
1961	L.B. v.d. Meulen werkman kaasmakerij	1975
1961	Mej. J. Bloemsma monsternemer	?
1961	Mej. S. Karsten monsternemer	?
1961	Mej. M. Nienhuis monsternemer	?
1962	een achttal losse werknemers	1962
1962	Jac. Bos hulp kaasmakerij, m.d. 1964 terug 66	*
1963	L. de Jong werknemer kaasmakerij	*
1964	F. Kuipers kaasmakerij pakhuis	1967
1964	A. Nolles kaasmakerij pakhuis	*
1964	A. Stoker kaasmakerij pakhuis m.n	1970
1964	Tj. De Jong kaasmakerij pakhuis	1965
1964	H. Gorter kaasmakerij pakhuis m.n.	1967
1964	H. Middel kaasmakerij / melkontvanger	1975
1965	B. de Boer directeur	*
1965	Fr. Post terug 2 ^e kaasmaker	1980
1965	Mej. T. Schipper kantoorbediende	1966
1965	J. Karsten hulp kaas pakhuis	1967
1965	Mej. T. Houwer kantine lab. schoonmaakwerkz.	1968
1966	Hans Baron bedrijfscontroleur	*
1966	J. Dijkstra tijdelijke kracht pakhuis	1966
1967	J. Dijkstra tijdelijke kracht	1967
1968	W. Zwier machinist	*
1968	J. Dijkstra tijdelijke kracht	1968
1968	H. Gorter kaasmakerij / centrifugist	1979
1969	J. Karsten werkman kaasmakerij	1971
1969	J.W. Dijkstra tijdelijke kracht	1969
1969	R. Oppers tijdelijke kracht	1969
1970	J. Dijkstra plastificeerder	1972
1971	H. de Hoog centrifugist	1980
1972	G. Duursma kaasmakerij	1979
1973	D. Wemer kaasmakerij	1983
1975	A.D. v.d. Wal kaasmakerij	1980
1975	W. v.d. Meulen boekhoudster	*

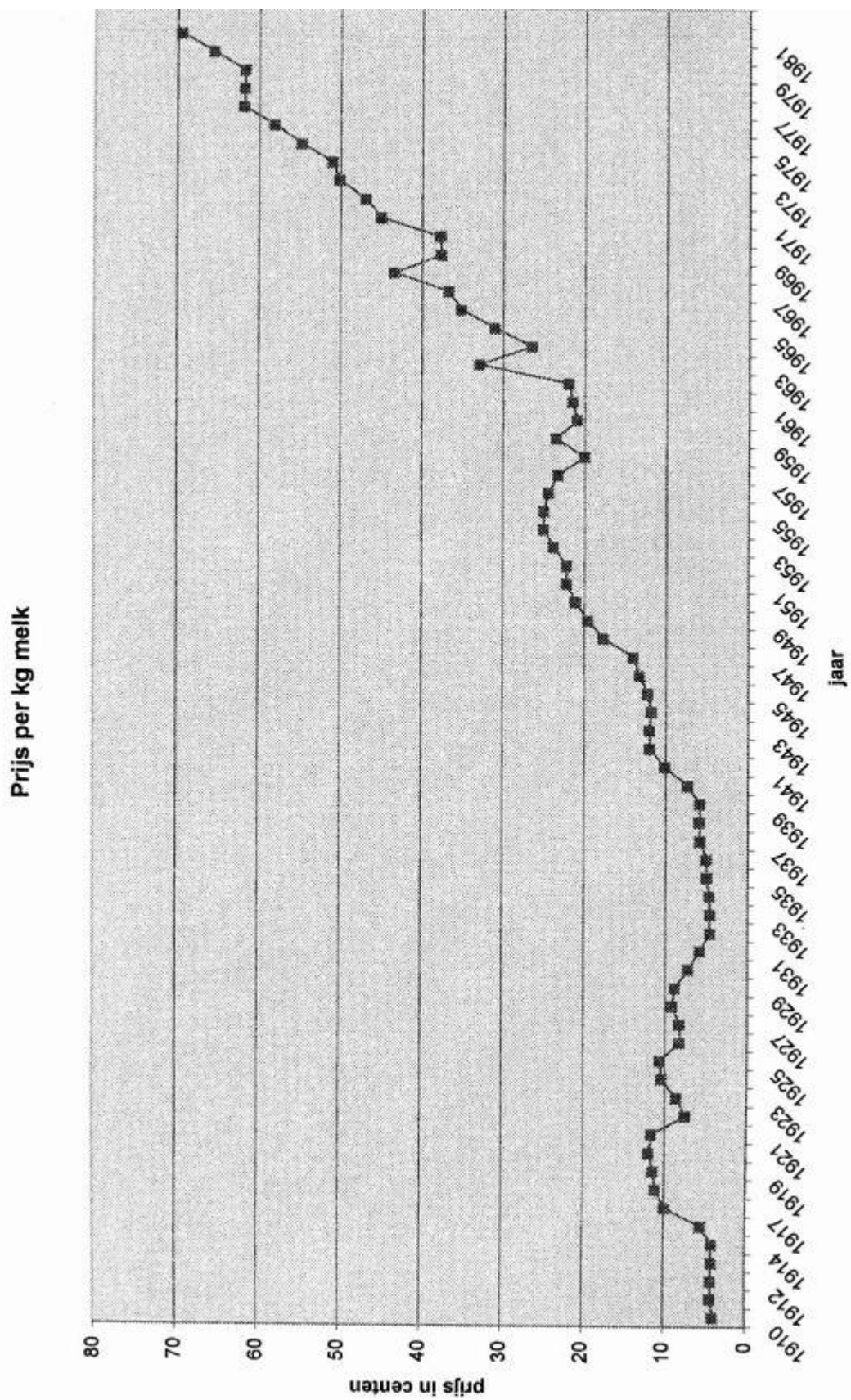
1976	E. v.d. Molen kaasmakerij	*
1978	H.v.d. Molen kaasmakerij	*
1979	J. Oosterhof kaasmaker	*

* Personeel dat nog in dienst was met de sluiting van de fabriek:

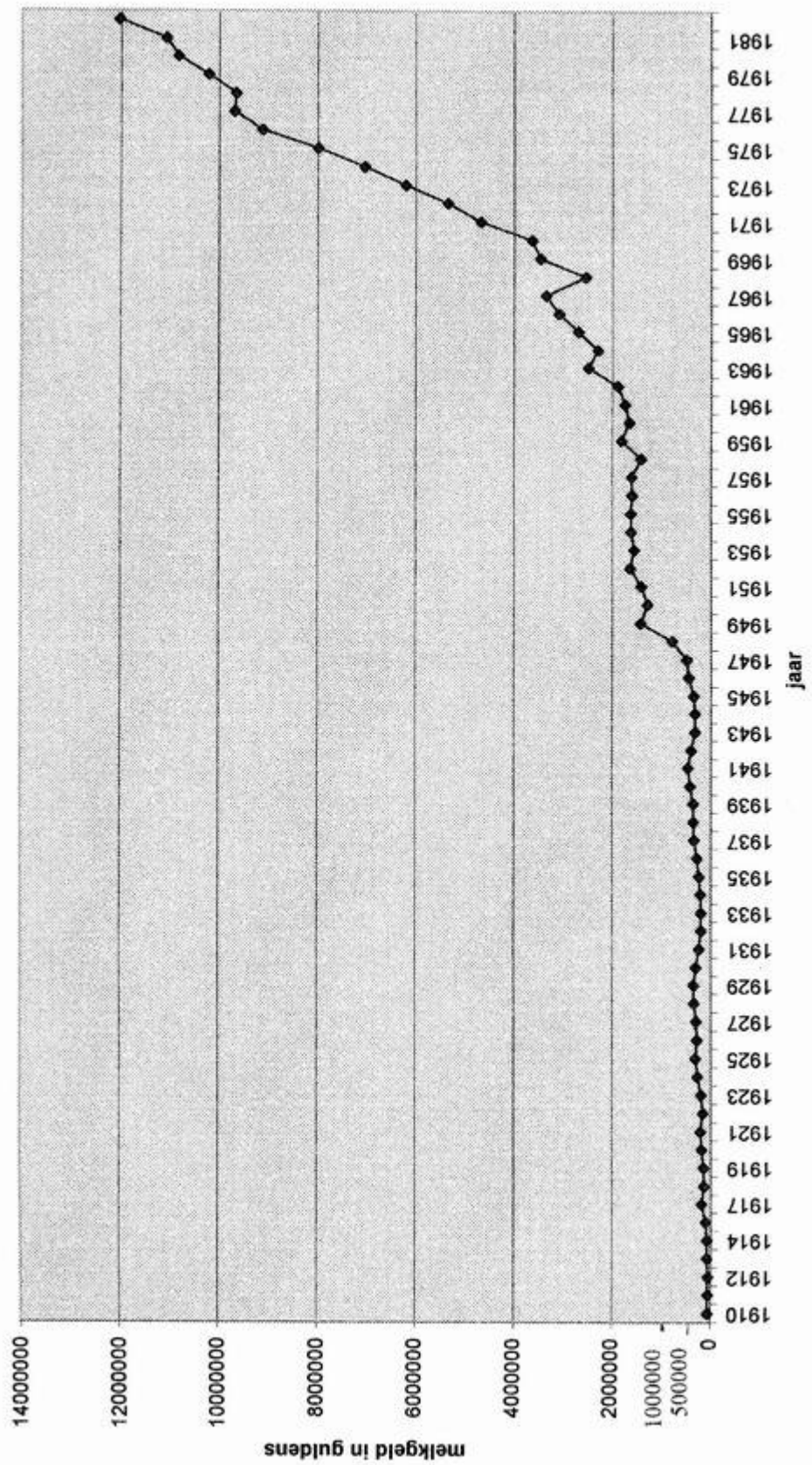
	Naam	Waar naar toe gegaan:
1983	Fr. Hoekstra	Melkboer gebleven
	H. Mulder	FRS melkcontrole
	W. Stuiver	Regeling vut
	A.D. Bijstra	FRS
	J. de Jong	Regeling vut
	Jac. Bos	Noord Nederland Bergum
	L. de Jong	Novac Oosterzee
	A. Nolles	Noord Nederland Wolvega
	B. de Boer	Noord Nederland secr. ledenadministratie
	Joh. Baron	Noord Nederland Wolvega
	W. Zwier	Regelig ZOH
	H. de Hoog	ZOH
	R. Oppers	Noord Nederland Bergum
	W. v.d. Meulen	Pensioen
	E.v.d. Molen	ZOH
	H.v.d. Molen	ZOH
	J. Oosterhof	Noord Nederland Dokkum

KG melk in miljoenen

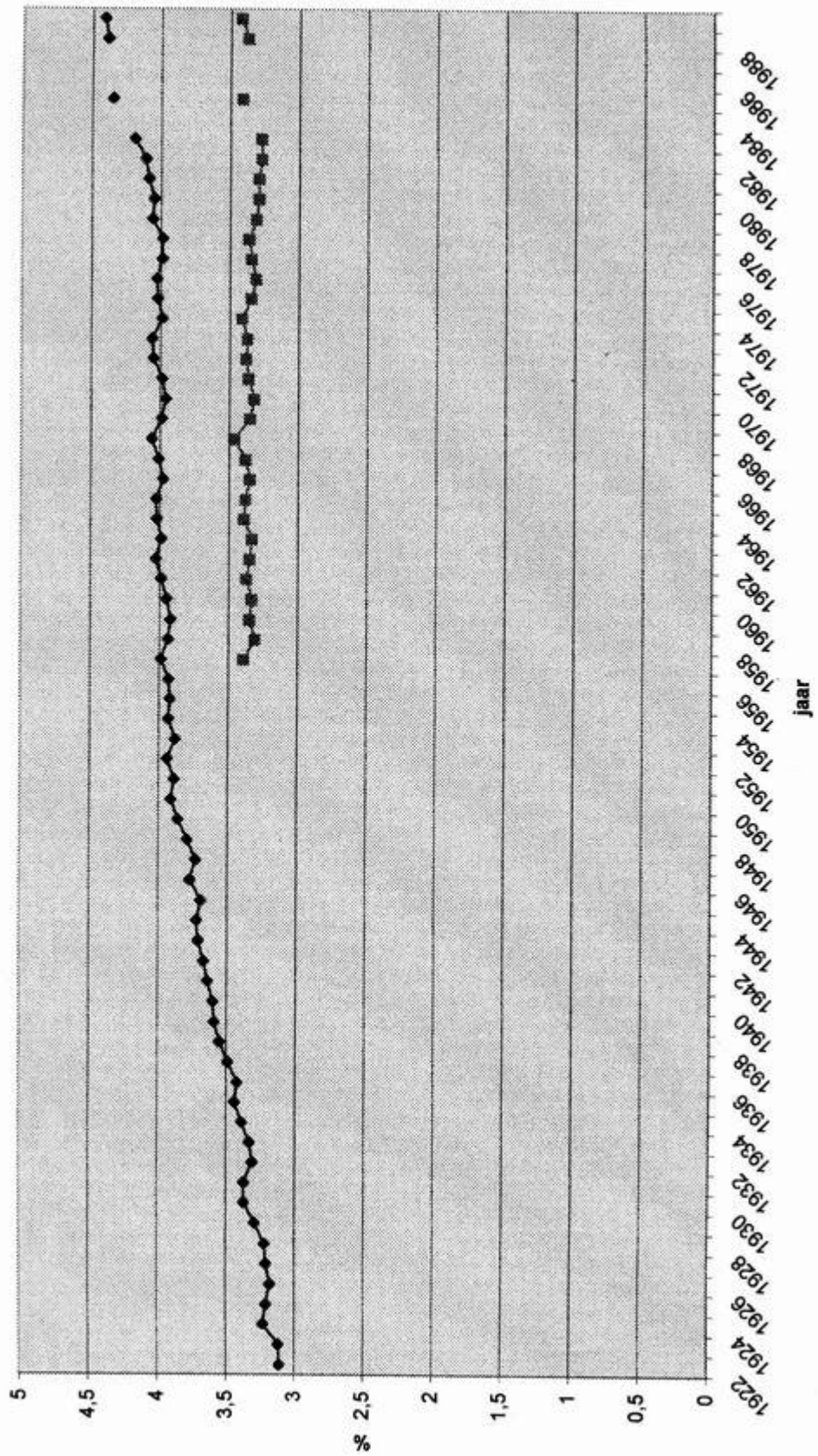

Uitbetaald melkgeld

gem.vet en eiwitgehalte

—●— vet —■— eiwit

Bijlage Aanvulling van internet

30 10 2006 De Zuivelfabriek "De Eendracht" het veur 88 jaor et dörpsbielid bepaold

MAKKINGA – Zuivelfabriek De Eendracht heeft 88 jaar het dorpsbeeld van Makkinga bepaald. Enkele decennia geleden alweer werd de fabriek gesloten, waarna het pand tegen de vlakte ging. Het enige dat nog aan de Makkingaster zuivelgeschiedenis herinnert, is het door kunstenaar Peter Hiemstra gemaakte monumentje aan de Lyclamaweg, op de plek waar de melkfabriek eerder stond.

Het aan de Weemeweg staande kunstwerk "De Eendracht". De Eendracht staat op de plaats waar vroeger een zuivelfabriek van dezelfde naam stond. De schoorsteenpijp van de fabriek was bepalend voor het dorpsgezicht. Daarom is het kunstwerk in de vorm van een schoorsteenpijp gemaakt. Het kunstwerk is in 1990 vervaardigd door Peter Hiemstra

Oud-werknemers van de melkfabriek in Makkinga organiseren tentoonstelling, brengen boekje uit. V.l.n.r. Luuk de Jong, Pieter Donker, Henk Mulder, Johannes Baron, Johannes Meester (Historische Vereniging Makkinga), Willem Zwier, Ate Bijstra en Jan Oosterhof. (foto: Rens Hooyenga)

